

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická ■

Rok s tradicí v regionu Mladoboleslavsko

Diplomová práce

Studijní program: M7503 – Učitelství pro základní školy

Studijní obor: 7503T047 – Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Autor práce: **Denisa Červinková**

Vedoucí práce: Mgr. A. Lucrezia Škaloudová - Puchmajerová, Ph.D.

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Denisa Červinková**
Osobní číslo: **P12000059**
Studijní program: **M7503 Učitelství pro základní školy**
Studijní obor: **Učitelství pro 1. stupeň základní školy**
Název tématu: **Rok s tradicí v regionu Mladoboleslavsko**
Zadávací katedra: **Katedra primárního vzdělávání**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíle:

Popsat, navrhnout a v praxi ověřit možnosti a způsoby využití lidových tradic, zvyků a řemesel z regionu Mladoboleslavsko ve výtvarné výchově na 1. stupni ZŠ.

Zmapování odlišných lidových tradic a zvyků z regionu Mladoboleslavsko.

Práce bude obsahovat didaktický materiál týkající se tématu lidových tradic a zvyků z regionu Mladoboleslavsko, který bude prakticky ověřen.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

VONDRUŠKOVÁ, A. České zvyky a obyčeje. 1.vyd. Praha : Albatros, 2004. 370 s. ISBN80-00-01356-8.

VONDRUŠKA, V. Církevní rok a lidové obyčeje. 1. vyd. České Budějovice : DONA, 1991. 96. s ISBN80-85463-03-2

ŠOTTNEROVÁ, D. Lidové tradice. 1. vyd. Olomouc : Rubico, 2009. 253 s. ISBN978-80-7346-096-9

LANGHAMMEROVÁ, J. Lidové zvyky. 1. vyd. Praha : NLN, 2004. 341 s. ISBN8071065250

Vedoucí diplomové práce:

**Mgr. A. Lucrezia Škaloudová - Puchmajerová,
Ph.D.**

Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání diplomové práce:

5. listopadu 2015

Termín odevzdání diplomové práce:

20. dubna 2017

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

doc. PaedDr. Jaroslav Perný, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 23. listopadu 2015

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Mé poděkování patří Mgr. A. Lucrezii Škaloudové – Puchmajerové, Ph. D. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování diplomové práce věnovala.

Dále bych ráda poděkovala své rodině, především rodičům, sestře a manželovi, ale také kolegyni Mgr. Lence Šprojcarové za podporu a důvěru.

Anotace

Diplomová práce se zabývá tradicemi a řemesly v regionu Mladoboleslavsko a jejich využitím ve výtvarné výchově na 1. stupni základní školy. Úkolem práce je tvorba didaktického materiálu vhodného pro realizaci jednotlivých vyučovacích lekcí.

V první části se práce orientuje na oblast Mladoboleslavsko a její tradice v průběhu roku. Popisuje vznik a dodržování tradic, ale také změny, kterými tradice prošly. Dále se zabývá řemesly, s nimiž se dodnes na území Mladoboleslavsko můžeme setkat, a ze kterých lze čerpat inspiraci ve výtvarné výchově. První část obsahuje také kapitola zařazení výtvarné výchovy do RVP, naplnění klíčových kompetencí a popis výtvarných technik.

Druhá část práce je aplikační, nabízí didaktický materiál. Ústředním tématem jsou lidové tradice a tradiční činnosti z minulosti. Materiál je ověřený v praxi a nabízí inspiraci pro jednotlivé lekce výtvarné výchovy během školního roku.

Klíčová slova

Mladoboleslavsko, lidové tradice, řemesla, výtvarná výchova, 1. stupeň základní školy

Annotation

The diploma thesis deals with traditions and crafts in area Mladoboleslavsko and then their using in art education in the primary school. The aim of work is creation of didactic materials for realization in the different lessons.

The first part of this work is orientating in area Mladboleslavsko and its tradition during the year. This part describes rising and observing traditions and their changes. The next part deals with crafts that we can meet in this area and we can draw some inspiration for art education. This part also contains the chapter on designing art education in Frame work Education Programme, key competences descriptions of the art techniques.

The second part of work offers didactic materials. The main topics are folk traditions and traditional activities of the past. This material is certified in practice and offers some inspiration for art lessons during the school year.

Key words

Mladoboleslavsko area, folk traditions, crafts, art education, primary school

Obsah

Seznam obrázků	9
Seznam použitých zkratek	10
ÚVOD	11
1 MLADOBOLESLAVSKO.....	12
2 TRADICE Z REGIONU MLADOBOLESLAVSKA	15
2.1 Září	15
2.1.1 Drakiáda	15
2.1.2 Svatý Václav.....	16
2.2 Říjen	16
2.2.1 Halloween.....	17
2.3 Listopad.....	18
2.3.1 Dušičky.....	18
2.3.2 Svatý Martin	18
2.4 Prosinec	19
2.4.1 Svatá Barbora	20
2.4.2 Mikulášská nadílka.....	20
2.4.3 Vánoce.....	21
2.5 Leden.....	24
2.5.1 Nový rok.....	24
2.5.2 Tři králové	25
2.6 Únor.....	26
2.6.1 Masopust	27
2.7 Březen	28
2.7.1 Postní doba	28
2.8 Duben	29
2.8.1 Pašijový týden	30
2.8.2 Velikonoce.....	31
2.8.3 Pálení čarodějnic (Filipojakubská noc).....	33
2.9 Květen	33
2.9.1 Stavění Májky.....	33
2.9.2 1. květen – svátek práce	34
2.9.3 Den matek (druhá květnová neděle).....	35

2.10	Červen	35
2.10.1	Dětský den.....	36
2.11	Červenec, Srpen	37
2.11.1	Žně a dožínky	37
2.11.2	Konec prázdnin.....	38
3	ŘEMESLA V PROMĚNÁCH ČASU.....	39
3.1	Kovář.....	39
3.2	Mlynář	40
3.3	Švec a krejčí	41
3.4	Hrnčír	41
3.5	Truhlář.....	42
4	TRADICE VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ.....	43
4.1	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.....	43
4.2	Výtvarná výchova	44
4.2.1	Učivo výtvarné výchovy na 1. stupni.....	45
4.3	Cíle základního vzdělávání	46
4.4	Klíčové kompetence.....	47
5	VÝTVARNÉ TECHNIKY.....	50
5.1	Kresba	50
5.2	Malba.....	51
5.3	Grafika.....	52
5.4	Prostorová tvorba	54
6	SOUBOR METODICKÝCH LISTŮ S NÁMĚTEM TRADICE	56
	ZÁVĚR	80
	Seznam použitých zdrojů:	81
	Seznam příloh	83

Seznam obrázků

Obr. 1: Papírový drak, žákyně 5. ročníku	56
Obr. 2: Textilní tvorba, žáci 5. ročníku	59
Obr. 3: Koláž, žákyně 5. ročníku	62
Obr. 4: Svět, žákyně 2. ročníku.....	64
Obr. 5: Přání, žákyně 5. ročníku	66
Obr. 6: Masky, žák 4. ročníku	68
Obr. 7: Keramická tvorba, žák 2. ročníku.....	70
Obr. 8: Postava Jidáše, skupinová práce, děti 6 – 12 let.....	72
Obr. 9: Kraslice, žák 5. ročníku	74
Obr. 10: Májka, skupinová práce, žáci 5. ročníku	76
Obr. 11: Malba, žáci 4. a 5. ročníku.....	78

Seznam použitých zkratk

aj.	a jiné
apod.	a podobně
atp.	a tak podobně
č.	číslo
Čs.	československá
JZD	jednotné zemědělské družstvo
<i>MDŽ</i>	mezinárodní den žen
<i>např.</i>	například
obr.	obrázek
resp.	respektive
RVP ZV	rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
s.	strana
Sb.	sbírky
Sv.	svatý, svatá
<i>ŠVP</i>	školní vzdělávací program
tj.	to je
tzv.	takzvaný
USA	Spojené státy americké

ÚVOD

Téma diplomové práce Rok s tradicí z regionu Mladoboleslavsko jsem si vybrala, protože si myslím, že současná doba je velmi uspěchaná a lidé zapomínají na tradice, které od nepaměti patří k životu lidí. Cílem mé práce je zmapovat tradice, které dosud nevytizely z veřejného povědomí, ale také tradice, které se v průběhu let měnily a dodnes se dochovaly v pozmeněné podobě a konají se v jednotlivých obcích na Mladoboleslavsku. Následné zpracování didaktického materiálu tradice přibližuje žákům 1. stupně základní školy. Námět lidových tradic nabízí velké množství inspirace a možností, kterých lze využít v hodinách výtvarné výchovy pomocí tradičních, ale také netradičních výtvarných technik.

První část práce popisuje vznik a udržování tradic na Mladoboleslavsku v průběhu školního roku, ukazuje změny, kterými jednotlivé tradice prošly, ale také přibližuje běžné činnosti, které dnešní děti znají pouze z vyprávění nebo je neznají vůbec. Na toto téma navazuje také zmapování řemesel, která byla kdysi běžná na každé vesnici, a která mají dodnes svůj půvab a uplatnění. Stejně jako tradice, i řemesla nabízí mnoho inspirace pro výtvarnou výchovu. Teoretická část dále pojednává o zařazení výtvarné výchovy do rámcového vzdělávacího programu a definuje klíčové kompetence, jichž je dosaženo zařazením lidových tradic a řemesel do výuky. Nakonec je tato část věnovaná technikám využívaným ve výtvarné výchově a jejich rozdělení.

Druhá část práce se opírá o praktickou stránku výtvarné výchovy. Jde o soubor metodických listů, jejichž námětem jsou právě tradice popisované v první části práce. Didaktický materiál je ověřen v praxi s žáky prvního stupně základní školy a každý metodický list obsahuje výstupy v podobě fotografických záznamů. Metodické listy jsou řazeny dle průběhu školního roku a bývají doplněny motivačními příběhy, které žákům přibližují tradice a řemesla.

1 MLADOBOLESLAVSKO

Region Mladoboleslavsko se nachází na severu střeđočeského kraje. Je to oblast rozkládající se na obou březích řeky Jizery. Tomuto regionu dominuje město Mladá Boleslav, které během 20. století zažilo nebývalý průmyslový rozvoj díky automobilové výrobě.

Nejen automobily, ale také velké množství kulturních, církevních a přírodních památek se nachází na území Mladoboleslavska. Přímo v Mladé Boleslavi lze navštívit Mladoboleslavský hrad, který v současné době slouží především jako muzeum Mladoboleslavsko. Dalšími známými hrady jsou Bezděz a také hrad Houska, o němž kolují tajuplné legendy spojené s čerty a peklem.

Ze zámků můžeme jmenovat zámek v Mnichově Hradišti, zámek Stránov v obci Jizerní Vtelno, jako muzeum dnes slouží zámek v Benátkách nad Jizerou, kde svého času pobýval astronom Tycho Brahe. Sídlem základní školy je v současnosti zámek v obci Kosmonosy a překrásnou barokní stavbou je zámek Liblice.

Významnou součástí kulturního bohatství tvoří zříceniny hradů Michalovice nedaleko Mladé Boleslavi, Valečov ležící v obci Boseň, Dražice nedaleko Benátek nad Jizerou, v Bakově nad Jizerou zřícenina hradu Zvířetice, která se v letních měsících stává centrem spousty kulturních akcí.

Mezi významné technické památky patří budovy pivovarů v Ujkovicích, Lobči, Kláštere Hradišti nad Jizerou, železniční muzeum v obci Sudoměř, soukromá zahradní železnice v obci Skalsko a železniční viadukt v Krnsku, budovy mlýnů v Mukařově, Dolním Bousově, Bakově nad Jizerou a pozůstatky skalního mlýna u obce Vesec. Mezi technické památky patří také vodárenská věž v Mladé Boleslavi, ŠKODA muzeum a tiskárna na Karmeli také v Mladé Boleslavi.

Skalní oblasti u obce Mšeno a nedaleko Mnichova Hradiště, rozhledny Čížovka u Kněžmostu, Hradišť u Kadlína, Vráteuská hora u Nosálova a vyhlídky na vrchu Mužský u obce Boseň, Drábské světničky a vrch Káčov u Mnichova Hradiště, vrch Baba a Dědek u Bakova nad Jizerou, rybníky Červený v Dolním Bousově, Bažantník u Karlovic dále chráněné území Rečkov u Bělé pod Bezdězem, národní přírodní památka Klokočka, přírodní památka Slepeč u Benátek nad Jizerou a samotná řeka Jizera jsou přírodními památkami, které doplňují krajinu na Mladoboleslavsku.

S Mladoboleslavskem jsou spojena významná jména. Mladoboleslavským rodákem byl básník, kreslíř a novinář František Gellner, jehož rodný dům můžeme dodnes obdivovat na Staroměstském náměstí. *Vyhraněná kritičnost vůči tehdejší společnosti, pohrdání maloměstskými poměry i v rodné Boleslavi, která mu nikdy příliš k srdci nepřirostla – to vše se odrazilo i na jeho literární tvorbě, již v jeho první básnické sbírce „Po nás ať přijde potopa...“.* (Herčík 2013, s. 264)

Luděk Maňásek je další osobností, která reprezentuje Mladoboleslavsko. Umělec, známý především svými ilustracemi se narodil v Bělé pod Bezdězem v roce 1929. *Na jaře 2004 vyšel za přispění měst Mladá Boleslav, Kosmonosy, Bělá pod Bezdězem a Doksy slavný „Máj“ Karla Hynka Máchy s ilustracemi Lud'ka Maňáska. Umělec se již vydání nedožil, prakticky tak završil svou profesní dráhu, na níž se nachází více než 120 knižních titulů převážně pohádek a pověstí, ale i školních čítanek, kalendářů, abeced, hracích karet, plakátů, divadelních programů a jiných drobných tisků.* (Herčík 2013, s. 280)

Jednou z nejvýznamnějších osobností spjatou s Mladoboleslavskem je Bedřich Smetana, jehož žena Kateřina odtud pocházela. Především obec Jabkenice každoročně skloňuje jméno Bedřicha Smetany. Zde navštěvoval jabkenickou myslivnu, kde žila jeho provdaná dcera Žofie. *Jabkenická myslivna byla v nedávné době zrekonstruovaná a opět zpřístupněna jako muzejní expozice o životě a díle muže, který se stal zakladatelem české národní hudby. V roce 1924 byl odhalen v Jabkenicích Smetanův pomník, dílo sochaře Františka Bílka.* (Herčík 2013, s. 310)

Boleslavskými rodáky je mnoho dalších osobností a to například herečka Adina Mandlová, ze sportovního světa můžeme jmenovat Evu Bosákovou, Jiřího Hrdinu nebo Jana Železného. Významnou osobností je také Vilém Čok.

O uchování tradic na Mladoboleslavsku se zaslouhují různé spolky. Jsou to například dobrovolní hasiči. *Tradicí dobrovolných hasičů, zejména na venkově, je permanentní péče o dorost a mládež, pořádání soutěží a cvičení, ale také kulturních akcí, sportovních klání a poznávacích zájezdů.* (Herčík 2013, s. 209) Jednotku dobrovolných hasičů má téměř každá obec na Mladoboleslavsku. Tyto sbory se účastní různých soutěží, z nichž nejvýznamnější je Boleslavský pohár.

Další spolek udržující tradice je SOKOL. Členové SOKOLA se za více než 150 let zasloužili o vybudování městské sokolovny a hudebního pavilonu. *Boleslavský Sokol*

před válkou i po ní vychoval plejádu vynikajících sportovců a reprezentantů, olympionika Aloise Vachta, jeho dceru Evu (Bosáková), další gymnasty Jindřicha Tintěru, Lorence, Zahradku, Čumpelíka, Melčáka, ale Československou obec sokolskou reprezentovali také zdejší atleti František Fidler, Přemek a Zdeněk Sobotkovi, Juranka a další. Není bez zajímavosti, že největší filmová hvězda třicátých let Adina Mandlová tvrdila, že za svou kondici a pružnost vděčí cvičení v boleslavském Sokole. (Herčík 2013, s. 233, 234)

Nejvýznamnějším spolkem, zabývajícím se lidovými tradicemi a dějinami, českého národa byl spolek Baráčníků. *Členové spolku vybírali příspěvky určené chudým, nemocným a úrazem postiženým lidem do kasičky v podobě baráčku, pořádali výlety a přednášky zejména o starých obyčejích, krojích a dějinách českého národa, sbírali lidové písně a říkanky. (...) Na Boleslavsku vznikl první baráčnícký spolek 17. září 1894 a záhy po svém založení měl již téměř dvě stovky členů. (...) V blízkém okolí Mladé Boleslavi jsou stále činné obce Zámostí, Řepov, Hrdlořezy, Kosmonosy, Bakov, Bělá pod Bezdězem, Malá Bělá, Trenčín, Mnichovo Hradiště, Březno, Sukorady, Dolní Bousov, Dobrovice, Strenice, Klášter a Bukovno. (Herčík 2013, s. 239)*

2 TRADICE Z REGIONU MLADOBOLESLAVSKA

Tradice, které se dosud dochovaly na území Mladoboleslavsko, mají svůj původ již v době před příchodem křesťanství na naše území. Dříve, než církev převzala některé z těchto tradic, byly zvyky a tradice spjaty s životem lidí a jejich souznění s přírodou. Významným mezníkem byl slunovrat a také příchod jara, který přinášel lepší časy po dlouhých a mrazivých zimách. Slunovrat byl ekvivalentem života, a proto lidé během něj pořádali různé oslavy a rituály spojené s obětmi. U některých zvyků a tradic nelze určit jejich přesný původ, přesto se však dochovaly zakořeněné v naší kultuře dodnes. S příchodem křesťanství měla církev snahu některé tradice zrušit a nahradit je svátky spojenými s náboženstvím. S průmyslovou revolucí a dále s novými technologiemi a ideologiemi tradice mění svůj obsah, nebo mizí úplně. Přesto se však církvi ani všeobecné modernizaci nepodařilo z povědomí lidí odstranit všechny zvyky a tradice, a tak se celý rok setkáváme jak s náboženskými svátky, tak s tradicemi předkřesťanskými.

2.1 Září

Divoké husy na odletu – konec i babímu létu.

Září je měsícem spojeným především se začátkem nového školního roku. Spousta současných akcí konaných na Mladoboleslavsku bývá spojena právě se školou, ale podíváme-li se do minulosti na pouto člověka a přírody jde také o měsíc úrody a polních prací. Všechny děti v rodině musely vypomáhat, například pásly domácí zvířata. Protože večery bývaly již chladnější, rozdělávali pasácci ohníčky a ve žhavém popelu opékali brambory.

2.1.1 Drakiáda

Ve volném čase děti hrály různé hry a vyráběly si hračky. Jedním z výrobků byly také papíroví draci. Pouštění draků bylo typické pro podzimní měsíce, kdy přibývalo větrných dnů.

Tato dětská aktivita se dochovala do dnešních dnů. V současné době jsou však draci průmyslově vyráběni a hlavní surovinou na jejich výrobu není papír a dřevo, ale

plast. S tradičním papírovým drakem se tak setkáváme čím dál méně. Nicméně stále se najdou rodiny, kde je výroba a pouštění draků příjemnou rodinnou činností.

V obcích Hřívno, Řehnice, Jizerní Vtelno, Ptýrov Rohatsko, Krnsko, Luštěnice, Písková Lhota, Kobylnice, Hrdlořezy, Dolní Slivno, Niměřice, Benátky nad Jizerou a Mečeříž na Mladoboleslavsku přerostlo pouštění draků v tradiční společenskou akci tzv. **drakiádu**. Lidé z obce se scházejí na volném prostranství buď přímo v obci, nebo nedaleko obce, kde společně pouští draky. Často se tato aktivita také spojuje se soutěží např., který drak vyletí nejvýše, který se udrží nejdéle ve vzduchu apod. Stejně jako jiné aktivity, na nichž se podílí více obyvatel, i tato přispívá k posílení dobrých vztahů v obci.

2.1.2 Svatý Václav

Svatý Václav, patron českých zemí, první svatořečený českého původu. *Svátek Sv. Václava uctívala celá země. Konaly se slavnostní mše i lidové veselice, poutě, posvícení.* (Vondruška 1991, s. 73). Posvícení znamenalo odpočinek od práce, dobré jídlo a pití.

Dodnes se oslavy Sv. Václava konají v mnoha obcích na Mladoboleslavsku, nejvýznamnější oslavy probíhají ve Staré Boleslavi, kde byl kníže Václav popraven vlastním bratrem. Ve Staré Boleslavi se při oslavách schází tisíce lidí, kteří se účastní mše pod vedením předních představitelů církve.

V jiných obcích (Dolní Krupá, Jizerní Vtelno, Mladá Boleslav, Luštěnice, Dolní Slivno, Kosořice a Čejetice) mají svatováclavské slavnosti komerčnější formu v podobě jarmarků s řemeslnými výrobky, nechybí pohoštění a nabídka zábavných programů pro veřejnost.

2.2 Říjen

V říjnu hodně žaludů a bukvic oznamuje zimy víc.

Měsíc, kdy se rána halí do bílé mlhy, stromy převlékají kabáty a les voní houbami, které dodnes doplňují naše jídelníčky. Právě v lese se odehrávají námluvy zvěře, tak typické pro podzimní období. I pro člověka byl les vždy velmi důležitý. Lidé

se o les starali tak, aby v něm bylo čisto a klid. Sbírali spadané větvičky na zátop, káceli stromy, které překážely ostatním v růstu, a na zimu připravovali krmení a sůl pro zvěř.

V této době bývalo nejradostnějším obdobím havelské posvícení spojené s postavou Sv. Havla, jenž byl oslavován 16. října. O posvícení se scházely celé rodiny a bohatě několik dní hodovaly. Hlavním dnem bývala neděle, chlapani chodívali po vsi a zpívali. Zvali k tanci děvčata a dostávali pohoštění. Typickou pochoutkou byly posvícenské koláče, které dodnes mají na mnoha místech v České republice svou tradiční podobu. Na Mladoboleslavsku se tato tradice bohužel nedochovala. Jedním z náznaků jsou komerční pouťové atrakce, které mají zastávky např. v obci Krnsko.

2.2.1 Halloween

Čím dál tradičnější dle Šottnerové (2008) je u nás oslava 31. října, tedy oslava halloweenská. Tento pohanský svátek má své kořeny v Irsku, odkud se během staletí rozšířil téměř do celého světa. V současné době se s oslavami setkáváme především v anglicky mluvících zemích, jako jsou USA, Velká Británie, Nový Zéland a další. Tradičním symbolem jsou vydlabané dýně, strašidelné převleky, kočky a barvy černá a oranžová.

Vydlabaná dýně je častým podzimním symbolem i na Mladoboleslavsku v obcích Písková Lhota, Bakov nad Jizerou, Vlkava, Katusice, Ptýrov, Mladá Boleslav, Benátky nad Jizerou nebo Čejetice a Mečeříž, kde se konají halloweenské průvody, tolik známé například z USA. V některých obcích se tradičně koná, v návaznosti na Halloween a jeho spojení se strachem, strašidly a převleky, stezka odvahy (Vinec, Košátky, Mečeříž, Mladá Boleslav), nebo také lampionový průvod (Kluky, Niměřice). Pochmurné podzimní dny napomáhají vytvořit atmosféru plnou tajemna. Skupina lidí si připraví převleky, objevují se zde kostlivci, mumie, čarodějnice, ale také bludičky nebo vodník. Každá z bytostí se postaví na stanoviště podél stezky, která bývá často osvětlena pouze svíčkami. Na takto připravenou stezku odvahy se vydávají jednotlivci nebo skupiny dětí. Na každého, kdo projde bez újmy, čeká odměna v podobě diplomu, medaile, opékání vuřtů apod.

2.3 Listopad

Začátkem-li listopadu sněží, mívá sníh pak výšku věží.

Listopad, měsíc, kdy už bývalo celé stavení připraveno na zimu. Během dnů se obstarávalo hospodářství, uklízela se domácnost a zazimovávaly se hospodářské budovy. V zimě se topilo pouze v hlavní světnici, zde probíhaly všechny denní činnosti. V těchto dobách se scházely ženy, aby předly len nebo draly peří. Byly to doby, kdy lidé besedovali a pospolu si vyprávěli různé pohádky o nadpřirozených bytostech.

2.3.1 Dušičky

1. listopadu známe také jako Svátek všech svatých, Památku zesnulých v kalendáři nalézáme 2. listopadu. Oba tyto dny společně nazýváme „Dušičky“, jelikož se týkají duší zemřelých. Křesťanský Svátek všech svatých oslavuje všechny světce a světice, při Památce zesnulých lidé, i nevěřící, udržují určité tradice.

Den, kdy vzpomínáme na naše zesnulé je dobrým zvykem navštívit hřbitov, upravit rodinný hrob a jeho okolí, na památku rozsvítit svíčku a věnovat pár minut tiché vzpomínce, věřící modlitbě.

Tyto vzpomínkové slavnosti sice stanovila církev, jejich původ však má kořeny v dobách pohanských. Uctívání mrtvých patřilo mezi kulty našich předků, a právě noc z 1. na 2. listopad považovali za výjimečnou, neboť věřili, že v ten čas se mohou mrtví vracet mezi živé, a aby si zajistili jejich přízeň, přinášeli jim oběti. A protože se prolulo předkřesťanské uctívání předků s křesťanskou vírou v posmrtný život, lidé se sice za duše modlili, ale doma pak prováděli různé úkony, jimiž si chtěli získat náklonnost duší zemřelých předků. Nejenže k jejich počtě hořela přes noc svíčka či lampa, ale chystala se pro ně i „dušičková večeře“. A aby se také zmírnilo utrpení duší způsobené ohněm v očistci, byl na stole i omastek. (Motlová 2016, s. 105)

Do dnešní doby se tato tradice dochovala téměř nezměněna. Každý rok v tyto dny můžeme na Mladoboleslavsku vidět hřbitovy plné pozůstalých, kteří vyjadřují úctu svým zesnulým bližním. Konají se také zádušní mše, pro věřící pozůstalé.

2.3.2 Svatý Martin

Svatý Martin byl původně členem císařského jezdeckta, poté byl z armády propuštěn, deset let strávil jako poustevník a nakonec se stal biskupem v Toursu. Podle

legandy v *chladné noci rozetnul vlastní plášť a daroval jej promrzlému žebrákovi. Druhou noc se mu zjevil Kristus oděný do poloviny Martinova pláště a přivedl jej na cestu zbožnosti.* (Trnková 2016, s. 89)

Svátek Sv. Martina znamenal změnu počasí, říkávalo se, že Martin přijíždí na bílém koni. K tomuto dni se tak váže spousta pranostik spojených právě s příchodem zimního období. V mnoha obcích se konaly trhy a slavilo se svatomartinské posvícení. Stejně jako v jiné posvícenské dny, i v tuto dobu se hodovalo, pilo a lidé se veselili.

Ke svatomartinskému posvícení patří již neodmyslitelně pečená husička. Trnková (2016) popisuje legandy o spojení husí pečeně se svátkem Sv. Martina. První legenda vypráví o tom, jak se Martin schovával před svým jmenováním biskupem v husníku a husy ho kejháním prozradily. Ve druhé legendě se dozvídáme o kázání biskupa Martina, které bylo rušeno husím kejháním, a proto skončily za trest dozlatova upečené.

Dnes se na Mladoboleslavsku setkáváme se svatomartinským posvícením v podobě jarmarků a středověkých tržišť spojených s divadelním nebo hudebním představením a aktivitami pro děti i dospělé v obcích Dolní Bousov, Luštěnice, Bakov nad Jizerou, Nová Ves u Bakova, Katusice, Boseň, Kosořice, Rohatsko, Benátky nad Jizerou, Vlkava Dolní Krupá, Bezno nebo také Čejetice a Niměřice.

2.4 Prosinec

Pošmourný prosinec, dobré je znamení pro sady, lučiny i všechno osení.

Měsíc, kdy každý očekává oslavu narození Ježíše Krista – Vánoce. Advent je v doslovném překladu „příchod“ a právě tak se také nazývá toto období. Zahrnuje čtyři neděle před Štědrým dnem. V dobách, kdy byli lidé více obráceni na křesťanskou víru, považovali advent za období klidu a rozjímání. Nekonaly se žádné zábavy, přestalo se zpívat a tančit a každé ráno se konaly jitíni mše. *Církev chtěla potlačit všechny pohanské zvyky, které se k tomuto údobí vázaly. Vycházely z představy, že v čase, kdy je málo slunečního světla, jsou temné síly mocnější a chtějí zvítězit nad sluncem, aby ovládly pozemský svět, a lidé chtěli škodlivou moc démonických sil oslabit. Za účinný prostředek považovali hluk a převleky za jiné bytosti. Převleky s maskou měnili svou totožnost, aby démony oklamali, a rámusili, aby je zahnali, protože věřili, že démonické*

síly uvyklé na ticho v podzemí hluk nesnášejí. (Motlová 2016, s. 196) Proto zařadila církve do kalendáře svátky Sv. Barbory, Sv. Mikuláše nebo Sv. Lucie. Přes snahu církve však lidé využili oslavy mnohých světců k tomu, aby postní pravidla porušovali.

Děti si v dřívějších dobách krátily čekání na Vánoce hraním si venku, stavěním sněhuláků, sáňkováním, koulováním a bruslením na zamrzlých rybnících. Dnes v období adventu příliš sněhu nebývá, proto dětem krátí čas každodenní dáreček nebo sladkost v adventním kalendáři. V mnoha obcích se také koná rozsvěcení vánočního stromu spojené s pěveckým vystoupením.

2.4.1 Svatá Barbora

3. prosince, v předvečer svátku Sv. Barbory se konaly obchůzky. Trnková (2016) popisuje Barborky jako mladé dívky, které si oblékly bílé šaty a přepásaly je modrou a červenou stuhou a na hlavu si položily věnečky. Takto oděny obcházely vesnici. Tradovalo se, že svatý Petr spustí od nebeské brány žebřík, po kterém Barborky sestoupí na zem a obdarují hodné děti. Neposlušné děti dostaly výprask metličkou.

Zde je také potřeba zmínit další obchůzkovou hru, která se do dnešních dnů na Mladoboleslavsku nedochovala, ale částečně splynula s obchůzkou Barborek. Jedná se o postavu Sv. Lucie, která má svátek 13. prosince. V předvečer tohoto dne obcházely vesnici tzv. lucky nebo luciny. Byly to strašidelné postavy s děsivou maskou s dlouhým zobákem, jejichž původ nacházíme spíše v pohanských rituálech než v podobnosti se samotnou světící. Úkolem těchto postav bylo nejen postrašit nezbedné děti, ale také zkontrolovat hospodyňky, zda již mají vymetenou světnici a jsou připraveny na Vánoce. (Motlová 2016)

Jak již bylo řečeno, v předvečer svaté Barbory se dosud na Mladoboleslavsku v obcích Mečeříž, Kosořice, Dolní Bousov, Písková Lhota, Níměřice, Brodce, Boseň, Smilovice, Vlkava, Boreč, Benátky nad Jizerou a Krnsko konají obchůzky, Barbora však převzala podobu svaté Lucie a chodí děti postrašit v dlouhých bílých pláštích se zahaleným obličejem. Hodným dětem však rozdává drobné dárečky.

2.4.2 Mikulášská nadílka

Sv. Mikuláš je historicky doloženou postavou. Narodil se v Řecku ve 3. století. V Myře působil jako biskup a byl velice oblíbený u prostých lidí. Byl to velmi štědrý

a dobročinný člověk. Za svou víru byl krutě mučen. 6. prosince roku 345-351 zemřel. (Trnková 2016, Šottnerová 2008, Vondruška 1991)

V předvečer svátků Sv. Mikuláše se konávaly obchůzky, tzv. mikulášský průvod. Jeho součástí byly masky husarů, Turků, mouřenínů, které doprovázely Svatého Mikuláše. Mikuláše ohlašovali lauffi, kteří vstoupili do domu několik minut před ním. Mikuláš obdaroval hodné děti většinou cukrovinkami, sušeným ovocem, někdy i drobnými hračkami. Zlobivé děti vyděsili a ztrestali metličkou – *Autor České mše vánoční Jakub J. Ryba tvrdil v naučení mládeži z roku 1804, že „chození Mikulášů přemnoho mrzáků nadělalo“ a horlí proti němu jako zaostalé pověře. Přesto přečkali Mikuláši s anděly a čerty až do dnešních dnů.* (Vondruška 1991, s. 79)

V současnosti se tak již nesetkáváme s četnými průvody, ale Svatého Mikuláše doprovází právě pouze čerti a andělé. V některých obcích Mikuláš obchází jednotlivé domácnosti, kde jsou děti. Hodné děti dostávají balíčky se sladkostmi a ovocem za písničky nebo básničky, které přednesou. Na zlobivé děti čeká v balíčku uhlí nebo kousek dřeva či stará brambora. V obcích, kde žije více rodin s dětmi a jeden Mikuláš by nestihl za večer všechny obejít, se tvoří více mikulášských skupin, nebo se v obecních prostorách konají společné mikulášské besídky pro všechny občany. Mikulášská nadílka je tradiční v mnoha obcích na Mladoboleslavsku.

2.4.3 Vánoce

Před příchodem křesťanství bylo toto období spojováno se zimním slunovratem, a významné bylo zejména proto, že krátké temné dny vyvolávaly v lidech pocity strachu z temných démonů. *Proto o slunovratu lidé zapalovali obřadní ohně, později svíce, které měly oslabené božstvo – zastoupené na zemi ohněm – posílit. Také mu přinášeli oběti. Z podobného důvodu zdobili svá obydlí větvemi jehličnanů, protože zeleň symbolizovala život.*

Po rozšíření křesťanství církve ustanovila na čas zimního slunovratu oslavu narození Ježíše Krista – Vánoce. Za fiktivní datum Ježíšova narození byla zvažována i jiná data, ale nakonec bylo rozhodnuto o noci ze 24. na 25. prosince. (Motlová 2016, s. 198)

• Štědrý den

Den, kdy si lidé připomínají narození Ježíška. Zvyky a tradice mají rodinný charakter a každá rodina si je dodnes přizpůsobuje dle svého uvážení. Všude však v tento den zavládne atmosféra plná lásky, úcty a přátelství. Rodiny se odjakživa schází ke společné večeři u slavnostně prostřeného stolu.

Celý den probíhaly přípravy na večer, hospodyně vařila, pekla a dokončovala výzdobu, zatímco hospodář připravoval stromeček. Všichni se postili, aby viděli zlaté prasátko. Půst skončil s východem první hvězdy, v tu dobu hospodyně oznámila, že je prostřeno ke slavnostní večeři. Bylo zvykem, že ke stolu usedal sudý počet lidí, lichý počet mohl přinášet neštěstí. Pokud v rodině nebyl sudý počet členů, prostíralo se pro jednoho navíc. Nohy stolu byly omotané řetězem, který sliboval soudržnost celé rodiny v dalším roce. Každý ze sedících si pod stolem mohl šlápnout bosou nohou na sekyru, což přinášelo pevné zdraví. Před samotnou večeří se všichni společně pomodlili, poděkovali Bohu za uplynulý rok a požádali ho o další rok bez starostí. Ke štědrovečerní večeři bylo na stole přichystáno devatero pokrmů od masa přes hrách, ovoce, cukroví až po chléb – Boží dar. Dokud nebyli všichni nasyceni, nesměli vstávat od stolu, věřilo se totiž, že pokud by někdo odešel, už by další rok u stolu neseděl. (Motlová 2016)

Po večeři hospodář přinesl stromeček ozdobený mašličkami, sušenými jablíčky a jiným ovocem, slaměnými ozdobami atd. *První zmínka o stromku zdobeném ovocem, sladkostmi a papírovými květinami, postaveném ve světnici, pochází z roku 1570 z brémské kroniky. (...) Počátkem 19. století se objevuje v českých zemích. V Praze ho prý poprvé jako překvapení pro své hosty vystrojil roku 1812 režisér Stavovského divadla Liebich, který ho znal z rodného Bavorska. (Vondruška 1991, s. 84)* Tam, kde stromeček ještě známý nebyl, stavěly se jesličky nebo také betlémy. Figurky byly vyrobeny většinou ze dřeva a objevovala se zde především postava Ježíška v jesličkách, Panna Marie, Sv. Josef, pastýři, ale také obyvatelé vesnic a řemeslníci, 6. ledna pak přibývaly figurky tří králů.

Se štědrým dnem jsou samozřejmě spojovány také koledy, které se zpívaly právě u vánočních stromků na oslavu narození Ježíška (do té doby se zpívaly na mších tzv. roráty).

Štědrý den byl také jedním z nejvhodnějších pro náhled do budoucnosti. Často chtěla mladá děvčata zjistit, jak bude vypadat jejich budoucí muž a zda se mohou těšit na vdavky se svým milým. To dívky zjišťovaly různými způsoby, např. házením střevice – pokud špička ukazovala ke dveřím, měla být svatba do roka uchystaná. Dalším zvykem bylo pouštění ořechových skořápek se svíčkami. *Známým věštěním bylo i klepání na kurník. Ozval-li se děvčeti nejdříve kohout, znamenalo to, že se dívka vdá do roka. Ozvala-li se nejdříve slepice, dívka měla zůstat svobodnou. (Bestajovský 2008, s. 211) O půlnoci chodily zvědavé dívky na zamrzlou řeku prosekávat led. Na vodní hladině se jim mohla zjevit jejich budoucnost. (Šottnerová 2009, s. 136).*

Lidé chtěli dále vědět, zda jim bude sloužit zdraví, proto po večeři rozkrajovali jablka, hvězda v jablíčku znamenala štěstí a pevné zdraví. Do vody se lilo olovo, z tvaru ztuhlého olova se daly předpovídat události, které se měly další rok uskutečnit.

Po náročném večeru, kdy proběhla také nadílka, lidé spěchali na půlnoční mši, která se dodnes koná přímo v Mladé Boleslavi v kostele Nanebevzetí Panny Marie nebo také v obci Bezno v kostele Sv. Petra a Pavla.

• **Boží hod vánoční**

Křesťanské Vánoce se začínají slavit po skončení adventu, tedy o Štědrém večeru, i když dnem Božího narození je 25. prosinec – Boží hod vánoční. Církev totiž převzala židovskou tradici pojímání času, podle níž končí den západem slunce, takže Štědrý večer se považuje již za součást dne dalšího. (Motlová 2016, s. 198)

Den, kdy lidé rozjímali a odpočívali. Nikdo v tento den nepracoval, hospodyně neuklízely. Jedinou činností, která na Boží hod probíhala, byly návštěvy příbuzných a sousedů. Lidé si přáli hodně zdraví a šťastné svátky.

• **Sv. Štěpán**

Svatého Štěpána můžeme také nazývat jako prvního křesťanského mučedníka nebo patrona koní. V tento den mívali koně výsadní postavení, nejen, že jedli svěcený oves, ale také je hospodáři slavnostně ustrojili a vyjížděli na projížďky. (Vondruška 1991)

26. prosince byl také významný štěpánskou koledou. Brzy ráno vyběhla mladá děvčata ven a omývala mládence studenou vodou, aby byli silní a zdraví. Následovaly obchůzky od domu k domu a koledovalo se: „*Koleda, koleda Štěpáne! Co to neseš ve*

džbáně? Nesu, nesu koledu, upad jsem s ní na ledu, psi se na mě sběhli, koledu mi snědli. Co mám smutný dělati? Musím jinou žebrati. Koledu mi dejte, jen se mi nesmějte! Koledu mi dali, přece se mi směli.“ (Bestajovský 2008, s. 212)

Večer se všichni sešli v hospodě na tancovače a pacholci od koní, kterým služba až do Nového roku skončila, zapíjeli a zpívali: „Na Štěpána není pána.“ (Motlová 2016)

Dodnes se na Mladoboleslavsku bohužel štěpánská koleda nedochovala, tradičně v tento den rodiny pokračují v návštěvách příbuzných a přátel.

• Sv. Silvestr

Svatý Silvestr se narodil koncem 3. století v Římě, jako křesťan přečkal pronásledování a roku 311 byl zvolen papežem. V té době císař Konstantin povolil křesťanství. (Vondruška 1991, s. 86) Po jeho smrti v roce 335 se v den výročí úmrtí konaly mše svaté. Žádná jiná tradice, až do sjednocení církevního a občanského roku, nebyla s 31. prosincem spjatá.

Teprve během 19. století se ustálil zvyk oslav konce starého roku. Lidé stále chodili do kostela a děkovali za uplynulý rok. Poté se scházeli, aby společně oslavili a přípitkem přivítali nový rok. Takové oslavy dodnes vidáme na Mladoboleslavsku, například v obcích Luštěnice, Kosořice, Písková Lhota, Jizerní Vtelno, Vinec, Čejetice, Plužná aj., kde se občané společně rozloučí se starým rokem při obecním silvestrovském ohňostroji.

2.5 Leden

V lednu mráz těší nás, v lednu voda – věčná škoda.

Mrazivý leden je prvním měsícem nového roku, hodnotíme předchozí rok a odhodlaní vstupujeme do roku nového, v němž celá společnost očekává různé změny. Lidé si dávají rozličná předsevzetí a věří, že budou vše dělat lépe než dosud.

2.5.1 Nový rok

Nový rok se vždy neslavil tak, jak ho známe dnes, za počátek nového roku se od pravěku přirozeně považoval zimní slunovrat. Změna nastala ve starověkém Římě, upravený juliánský kalendář přijal 1. leden jako výchozí. Nebyl však veřejně přijat,

nový rok se tak slavil v prosinci (zimní slunovrat) i v březnu (stvoření světa). V 17. století pak došlo ke sjednocení občanského a církevního roku, a tedy ustanovení počátku roku na 1. leden, ale až do 19. století trvalo, než se tento zvyk ustálil. (Vondruška 1991)

K Novému roku se pojí několik pověr, které se v domácnostech dodnes v různé míře dodržují. Říká se například, že to, co bude člověk během Nového roku dělat, potáhne se s ním po celý rok. Další pověra se týká první návštěvy v domě, mladá dívka nebo chlapec znamenají radost a štěstí do domu, staří naopak smůlu. Ze stavení se tento den nesmělo nic vynášet, neboť by to poté dle pověry po celý rok chybělo. Hospodyňky nevěšely žádné prádlo, aby si do domu nepřivolaly smutek a smrt.

Pověry se také pojí s novoročními pokrmy. Aby se domu držely peníze, vařila hospodyně k novoročnímu obědu hrách nebo čočku, naopak nesměla se tento den jíst jakákoliv drůbež, aby majetek a peníze z domu „neodlétly“ a nejedly se ani ryby, aby štěstí z domu „neuplavalo“.

Hezkým zvykem bylo přát svým známým a přátelům k novému roku hodně zdraví, štěstí a pohody. Pokud nebylo možné popřát jim osobně, posílala se doma vyrobená veršovaná přáníčka. *V první polovině 19. století nechal hrabě Karel Chotek vytvořit první novoročenku. Posílání kartiček s přáním „pour feliciter“ – PF se stalo všeobecným zvykem ve dvacátém století a tento půvabný obyčej ještě zcela nevyvymizel. (Trnková 2016, s. 101)* Pouze byl částečně nahrazen moderními technologiemi.

Jednou z novodobějších tradic je novoroční ohňostroj, který se koná v podvečer 1. ledna také na Mladoboleslavsku v Benátkách nad Jizerou nebo Bělé pod Bezdězem, a mnohdy se ho účastní více lidí, než ohňostroje silvestrovského.

2.5.2 Tři králové

Den tříkrálový je spojen s koncem Vánoc. V domácnostech se tradičně odstrojuje stromeček a vánoční výzdoba. Tento den je ale také spojen se jmény tří králů, kteří přišli obdarovat narozeného Ježíška. V dřívějších dobách chodívali tři králové v bílých košilích a papírových korunách na koledu po domech, aby zazpívali, popřáli šťastný nový rok, dům posvětili proti zlým silám a dostali výslužku. Na dveře pak napsali svěcenou křídou K+M+B+ (také C+M+B+) a letopočet. Takový dům byl celý rok chráněný. Podle lidové slovesnosti jsou písmena zkratkou jmen tří králů, která byla

poprvé uvedena ve 12. století. *Podle některých badatelů však může být původní význam zkratky jiný, zřejmě šlo o požehnání „Christis mansionem benedicat“, česky „Kristus ať požehná příbytek“.* (Vondruška 1991, s. 45)

V dnešní době je tříkrálová koleda spojena spíše s charitativní akcí. *Tříkrálovou sbírku pořádá každoročně Charita Česká republika. Skupiny koledníků, doprovodné akce i distribuci pokladniček organizují jednotlivé místní Charity, často ve spolupráci s farnostmi, školami či různými mládežnickými organizacemi.* (Charita Česká republika 2018) Jedná se o největší dobrovolnickou akci v republice, která neminula ani Mladou Boleslav a obce Dolní Bousov, Skalsko, Zdětín, Boreč, Boseň, Bezno, Mnichovo Hradiště a Vlkava v jejím okolí, kudy aktivisté prochází. Výtěžek putuje na pomoc potřebným, jedná se o handicapované, seniory, matky v nouzi, sociálně potřebné apod. Část výnosu je určena na zahraniční pomoc. Koledovat může každý, kdo se přihlásí, každou skupinu však vede dospělá osoba, která vlastní průkaz.

2.6 Únor

Jestli únor honí mraky, staví březen sněhuláky.

Nejkratší měsíc roku, který se v přestupném roce o jeden den prodlouží, přinášel lidem po klidném vánočním období čas zábavy a radovánek. Lidé jedli, pili, veselili se, byl to také typický čas svateb. Velmi významným dnem byly Hromnice. *Podle Nového zákona (II. část Bible) se v tento den, 40 dní po narození Ježíše, Josef a Marie svého syna v jeruzalémském chrámu zasvětili Bohu. V liturgickém roce je tento svátek nazván Uvedení Páně do chrámu a dříve jím končivala doba vánoční.*

Lidový název Hromnice však vzešel ze slova „hrom“. Přírodní úkaz spojený s mohutným světlem blesku, který lidem často přinášel ztráty na majetku i životech a jehož se velmi obávali. Proti zlu, které páchal hrom a blesk, s prosbami o ochranu lidé zapalovali v tento den svěcené svíce, kterým říkali „hromnice“. Odtud tedy název. Hromnice otevírají období roku, které vrcholí veselým masopustem. (Šottnerová 2009, s. 14).

Významným dnem je Popeleční středa, která se řídí datem Velikonoc, připadá tedy na středu od 4. února do 10. března. Je počátkem 40 denního půstu, který byl mimo neděle striktně dodržován až do Bílé soboty. (Vondruška 1991)

2.6.1 Masopust

Třídenní pohyblivý svátek, který předcházel Popeleční středě. Masopust je dalším svátkem, který přímo nesouvisí s liturgií a pravděpodobně má kořeny v pohanských rituálech vpuštění masa do jídelníčků, na něž církev navazuje. (Vondruška 1991)

Před samotnou masopustní zábavou se konávaly zabíjačky a jiné vepřové hody odkud pramení název „tučný čtvrtek“. Věřilo se totiž, že aby měl člověk celý rok hodně sil, musí jíst tento den co nejvíce. (Bestajovský 2008)

Počátkem zábav byla neděle, lidé jedli, pili a tančili, celý den vyhrávala muzika a radovánky se protáhly až do druhého dne, to se konaly bály, kde ženy a dívky vyskakovaly co nejvýše „na len“ (jak vysoko vyskočily, tak vysoko len vyrostl). Vrcholem masopustu bylo úterý, kdy vsí procházel průvod maškár. Lidé si masky chystali dlouhé týdny dopředu, čím bláznivější byla, tím lépe. Často byly vidět masky vyrobené ze slámy či kůže. Maškary obcházely dům od domu, kde byly pohoštěny a napojeny, někde dostaly i výslužku, zpívaly a tančily. Tradiční maskou byl medvěd, který měl právo tančit s každou ženou, hlučný laufr, kobyly, bába s nůší, kominík, kozel jako symbol plodnosti apod. O půlnoci ponocný zatroubením ukončil zábavu, nastala Popeleční středa. (Motlová 2016)

Dnešní podoba masopustu se od té původní příliš neliší. Změna nastává v délce konání masopustu. V současnosti se v obcích Hřivno, Jizerní Vtelně, Kladěruhy, Katusice, Vlkava, Boseň, Bítouchov, Dolní Slivno, Bezno aj. na Mladoboleslavsku konají masopustní průvody, většinou však druhou nebo třetí sobotu v únoru, protože pracovní týden nabízí jako nejvhodnější den k oslavám právě sobotu. Zábavy netrvají celý den, ale pouze několik hodin, než průvod projde obcí. Stále se však setkáváme s maskami, které jsou v průvodu již tradiční, ale také s novými, jež představují především oblíbené televizní postavy.

Tradiční zůstaly také až do současnosti různé druhy zábav, vrcholí plesová sezona. Plesy mají rozličné typy organizátorů od dobrovolných hasičů, přes myslivce až po samotné vedení obce. Spojení s dřívější tradicí masopustu připomínají také plesy a zábavy maškarní v obcích Hrdlořezy, Kosořice, Nová Ves u Bakova, Boreč, Chotětov, Židněves aj.

2.7 Březen

V březnu sedlák stromy ořezává, ale kabát ještě nesundává.

Březen znamená příchod jara a polních prací. Začalo se orat, aby se obrátila půda, sít obilí, pro dobrou úrodu se do země vkládaly různé oběti a pronášely se motlitby, které měli po celý rok zajistit dostatek slunce a vláhy. Na polích pomáhali celé rodiny, jelikož to byla mnohdy jejich jediná obživa. Svatý Řehoř, jehož oslavujeme 12. března, byl pomyslným mezníkem, kdy již byly práce na polích započaty. Dodnes se pojí se Sv. Řehořem pranostiky např. „Na Svatého Řehoře, líný sedlák, který neore.“

2.7.1 Postní doba

Tato předvelikonoční doba je typická dodržováním půstu, trvá šest nedělí a jejich pojmenování je pro každou z těchto nedělí charakteristické.

- **1. postní neděle – Černá (Pučálka, Liščí)**

Název Černá je odvozen od barvy oděvu, který na sebe tento den ženy oblékaly. *Jiné označení je pučálka podle pokrmu z namočeného a usmaženého hrachu. Dokonce se i maskara nazývala pučálka, pučálník. (Vondruška 1991, s. 52).* Nejméně používaný je název „liščí“, který je odvozen od činnosti pečení preclíků. Matky pekly preclíky svým dětem v noci, tak, aby je děti neviděly. Ráno preclíky rozvěsily po domě, dvoře i zahradě. Dětem vyprávěly, že je zde nechala liška a pokud je najdou, mohou si je nechat a sníst. (Trnková 2016)

- **2. postní neděle – Pražná**

Název odvozen od pokrmu, který se tento den podával, tzv. pražmo. Jednalo se o naklíčená obilná zrna opražená a omaštěná máslem nebo sádlem. Vařily se také obdoby tohoto jídla, například kaše nebo polévky. (Trnková 2016)

- **3. postní neděle – Kýchavná**

Když si někdo kýchne, dodnes říkáme: „Na zdraví,“ nebo „Pozdrav Pán Bůh.“ Tato přání se zachovala již ze středověku. V té bylo kýchání jedním z příznaků moru, jehož se lidé velmi obávali, a proto si přáli hodně zdraví. Postupem času se popřání po kýchnutí stalo již slušností. Dokonce se kýchání začalo považovat za zdravé pročištění mysli a začali se vyrábět různé šňupavé tabáky a prášky, které kýchání podporovaly. Na

kýchavnou neděli tak platilo, že kdo ten den třikrát kýchne, bude zdravý celý rok – odtud tedy název kýchavná neděle. (Vondruška 1991)

- **4. postní neděle – Družebná**

Pojmenování čtvrté neděle je odvozeno od společenského života: kromě toho, že se v ten den mládež „družila“ a přitom se hostila koláči „družbami“, přicházel do rodiny nevěsty družba s ženichem domlouvát svatbu. (Motlová 2016, s. 186) Uvolnila se postní kázeň a lidé se veselili.

- **5. postní neděle – Smrtná (Smrtelná)**

S pátou postní nedělí je spjat jeden z nejstarších lidových obyčejů – **vynášení smrti**. Nesouvisí přímo s Velikonocemi, ale spíše s koloběhem života v přírodě, s níž byl člověk semknutý dávno před příchodem křesťanství. Konec zimy a počátek jara je symbolikou, kterou znázorňuje právě vynášení většinou slaměné figury připevněné na kůlu, která se zapálila a vhodila do vody. Říkalo se jí různě – na Mladoboleslavsku Smrt nebo Morana. Dodnes se tato tradice udržela v obcích Dolní Bousov, Boseň, Hrušov, Vlka, Čejetice a přímo v Mladé Boleslavi, a to především zásluhou základních škol, které v rámci výuky tradici dodržují.

- **6. postní neděle – Květná (Květnice)**

Je počátkem pašijového týdne, poslední postní nedělí a také připomínkou příchodu Ježíše do Jeruzaléma, kterého lid vítal palmovými listy a různými květy – odtud název. U nás palmové listy nahradily vrbové větvičky – kočičky. Posvěcené kočičky měly chránit obydlí a zapíchnuté okolo pole chránily úrodu. (Trnková 2016)

2.8 Duben

V dubnu svrchu hřeje, od spodu mrazí.

Měsíc, kdy je příroda v rozpuku, v každém hospodářství byla spousta práce. Vstávalo se s východem slunce, aby lidé stihli splnit úkoly, které je celý den čekaly. Zatímco dospělí pracovali na poli, děti pásly domácí zvířata. Aby si ukrátily čas, vymýšlely různá říkadla a hrály hry.

2.8.1 Pašijový týden

Po květné neděli nastává poslední týden před Velikonocemi. Velikonoce jsou nejvýznamnějším svátkem křesťanské církve. Křesťané si každý den tohoto týdne připomínají utrpení Ježíše. Důležitá je také příprava na Velikonoce. Modré pondělí a Šedivé úterý bývaly běžnými dny, kdy započal úklid domácnosti a nejsou významně spojovány s tradicemi. (Trnková 2016)

- **Škaredá středa**

Traduje se, že se tento den Jidáš na Ježíše škaredil – odtud plyne název. Na škaredou středu bylo typické vymetání komínů, zametalo se a bílilo. Úklidem se vyháněli zlí duchové ze stavení. (Trnková 2016)

- **Zelený čtvrtek**

Zelený čtvrtek byl dnem poslední večeře Páně před zajičením královskými vojsky. Byl zrazen jedním z apoštolů – Jidášem. Zvony ten den umlkly a odlétly do Říma, místo nich obcházel vesnice mladí s řehtačkami. Na některých místech se zastavili, aby odříkali modlitbu nebo zazpívali písničku. Tato tradice se dodnes dodržuje ve většině obcí na Mladoboleslavsku. Kromě pomlázky je řehtání jednou z nejrozšířenějších tradic v Mladé Boleslavi a jejím okolí.

Modlitby a písničky při řehtání:

Zdravas Maria milosti plná, Pán s tebou. Požehnaná tys mezi ženami prvními a požehnanými. Plod života tvého – Ježíš. I řekla Maria: „A já dívka páně, staneš-li se podle slova mého.“ Amen (Vinec)

Nevinné umučení a smrt Krista Pána, každá duše věrná, která je bedlivosti pro člověka hříšného. Slova smrti vykoupiti, on pro své umučení, dal nám věčný život, nebi věčnou radost, nebi věčnou radost (Jizerní Vtelno)

Klekání zvoníme, Jidáše honíme. Jidáši zrádný, cos to učinil, že jsi svého pána Židům prozradil. Židi, Židi nevěrní, vy kluci černí, kopali jámu Ježíši pánu, aby ho jali, ukřižovali, na velký pátek do hrobu dali a na bílou sobotu zas vykopali. (Dolní Slivno)

- **Velký pátek**

Na Velký pátek připadalo ukřižování Ježíše, sejmutí těla z kříže a uložení do hrobu. Tento den je také označován jako den smutku. Lidé dodržovali půst a věřili na

zázračnou sílu země, která ukrývá poklady. Kouzelnou moc mělo také umytí ranní rosou ještě před východem slunce. (Trnková 2016) Ve vsi byly zvony stále nahrazovány řehtačkami.

V dřívějších dobách bylo zvykem „honění Jidáše“. V různých obcích se lišil den i způsob provedení, někde děti vybíhaly z kostela a honily jednoho z chlapců, nejlépe zrzavého. V jiných obcích bylo nahánění Jidáše spojeno přímo s řehtáním a v modlitbách se o zradě Jidáše také hovoří, ale přímo nahánění Jidáše se jako tradice na Mladoboleslavsku prakticky nedochovalo. Na Velký pátek se však v obcích Jizerní Vteln, Písková Lhota a Skalsko dochovala tradice „pálení Jidáše“. Děti z dřevěného kříže a ze slámy vytvoří postavu Jidáše, poté obchází vesnici s vytvořenou figurou a říkají říkadla jako při řehtání. Nakonec Jidáše připevní na hranici a společně upálí.

- **Bílá sobota**

Poslední den čtyřicetidenního půstu. Vrcholily přípravy na Velikonoce, pekly se mazance a beránci, muži pletli pomlázky a děvčata zdobila vajíčka. Podle pověstí se vracely zvony z Říma, takže bylo ukončeno řehtání. I dnes je tradicí, že děti, které řehtaly, obchází vesnici a koledují. Za odměnu dostávají sladkosti, syrová vajíčka nebo drobný peníz.

2.8.2 Velikonoce

Jsou svátky, jejichž název je odvozen od „velké noci“ zmrtnýchvstání Ježíše Krista. *Velikonoce jsou nejvýznamnější svátky křesťanské církve. Jsou spojené s památkou umučení a vzkříšení Krista, je to vzpomínka na jeho zmrtnýchvstání.*

Silnou tradici měly Velikonoce již v době předkřesťanské. Prapůvodně tento svátek souvisel se svátkem nomádských pastýřů a byl spojen s obětováním mladých zvířat, především beránka. Měl pravděpodobně návaznost na židovský sedmidenní svátek Pesach, kterým si Židé připomínali vysvobození z egyptského zajetí. (Šottnerová 2008, s. 31)

Velikonoce jsou svátky pohyblivé, závisí na prvním jarním úplňku, který předchází 1. neděli velikonoční.

- **Boží hod velikonoční**

Den zmrtvýchvstání Ježíše Krista nebo také den Vzkříšení. Končil půst, a lidé si nechávali svá jídla posvětit. Světil se mazanec, beránek, ale i chleba nebo vejce. Jedním z důvodů byl také strach z bolestí břicha po tak dlouhém půstu. Kousek posvěceného jídla dostala také zvířata, a pro lepší úrodu se zbytky zakopávaly do země. (Bestajovský 2008)

- **Pomlázka**

Velikonoční pondělí – den, který již stojí mimo křesťanské svátky. Jedná se o oslavy jara, mládí, života. Název „Pomlázka“ má hned několik významů, které úzce souvisí právě s omlazením, mládím atd. Pod pojmem pomlázka si tedy můžeme představit tradiční prut spletený z mladého vrboví, dále samotné koledování nebo také odměnu, kterou koledníci dostali.

Na velikonoční pondělí se vstávalo časně ráno, chlapci si nazdobili pomlázku a vyrazili na koledu. Mladé proutky, z nichž byla pomlázka vyrobena, symbolizovaly jarní obrodu, a proto její šlehnutí mělo mít dle tradice omlazující účinek. Děvčata za vyšlehání a koledu chlapce obdarovala malovanými vajíčky – kraslicemi (název je používán až od počátku 20. století). (Motlová 2016) Kraslice byly symbolem plodnosti a zdraví, často bývaly výrazem milostného citu. Dalšími typickými symboly Velikonoc byl beránek, zajíček, kříž, velikonoční svíce, pentle a mašle.

Velikonoční pomlázka je nejrozšířenější tradicí na Mladoboleslavsku. Na koledu vyráží dnes nejen chlapci, ale i děvčata od batolat až po děti školního věku. U dospělých se stále uchovala tradice, že koledují pouze muži, a to téměř ve všech Mladoboleslavských obcích. Děti bývají obdarovány kraslicemi, čokoládou nebo jinými sladkostmi, dospělým mužům se nabízí také alkoholické nápoje.

Velikonoční koledy:

Hody, hody, doprovody, dejte vejce malovaný. Nedáte-li malovaný, dejte aspoň bílý, slepička vám snese jiný. Za kamny v koutku na vrbovém proutku, proutek-li se otočí, džbáněk piva natočí. Pite, pite, páni, máte plné džbány. Pite, pite, paničky, máte plné skleničky.

Hody, hody, doprovody, já jsem malý zajíček, utíkal jsem podle vody, nesu kopu vajíček. Potkala mě koroptvička, chtěla jedno červené, že mi dá kus jetelíčka a já řekl:

„né, né, né.“ „Za potůčkem u lesíčka mám já strýčka králíčka, tomu nosím každým rokem malovaná vajíčka.“

Velikonoce dříve trvaly dalších 50 dní a ukončeny byly svatodušními svátky – letnicemi. Mladoboleslavsko je však těchto svátků prosto a ukončení Velikonoc připadá na Velikonoční pondělí. V povelikonočním období se však stále udržely i jiné tradice.

2.8.3 Pálení čarodějnic (Filipojakubská noc)

Stále živou tradicí je také pálení čarodějnic, které má původ ve středověku. Koná se v noci z 30. dubna na 1. května, které také říkáme Filipojakubská noc. O této noci se zapalovaly ohně, které měly chránit člověka před zlými silami čarodějnic. Věřilo se, že čarodějnice létají vzduchem na košťatech a obcují s ďáblem. Odedávna bylo zvykem chránit se před mocnými silami čarodějnic. Na ochranu se stavěly hranice ze sedmi druhů dřeva, na nichž byla upálena figurína čarodějnice. Patrně zde shledáváme spojitost se středověkými inkvizičními procesy konanými v celé Evropě, kdy se církve chtěla očistit od nadpřirozených sil. Pálení čarodějnic bylo spojeno také se zábavou, kdy chlapi přeskakovali ohníčky, vyhazovala se do vzduchu hořící pometa, a když už hranice dohořivaly, lidé si od nich zapalovali pochodně, s nimiž následně tančili a zpívali, aby odehnali zlé síly.

Větší či menší zapálené hranice o Filipojakubské noci v současnosti vidáme téměř v každé obci na Mladoboleslavsku, doprovodným programem bývají také lampionové průvody v maskách čarodějnic, opékání vuřtů nebo různé soutěže. Tato tradice se stala zábavnou akcí.

2.9 Květen

Slavík zpívá v háji až za tepla v máji.

Nejen měsíc rozkvětu přírody, ale také měsíc lásky, jak již psával Karel Hynek Mácha, jehož kraj je částečně součástí regionu Mladoboleslavska. A právě s láskou jsou spojeny oslavy 1. máje.

2.9.1 Stavění Májky

Nejstarší známý doklad o stavění máje je z roku 1422, kdy za postavení máje dostal hoch za odměnu ruku děvčete. V předvečer 1. května se vypravovali chlapi do

lesa, aby tam usekli co nejvyšší strom a udělali z něj do rána staročeskou májku, tradiční symbol jara. (Bestajovský 2008, s. 34)

Aby co nejdéle vydržel, byl zhotoven z jehličnanu – nejčastěji ze smrku, jedle nebo borovice. (...) Kmen byl nejčastěji zbaven kůry. Někdy však na něm byl sloupnut jen spirálovitě obtočený pruh kůry. Zelená část byla ozdobena různobarevnými stuhami, proužky papíru, šátky, štrápci, krepovými růžemi a květy. K tomuto zelenému vršku byl na fáborech připevněn věnec z chvojí. (Šottnerová 2008, s. 58)

Stavění máje tradičně doprovázela hudba a tanec a jiné zábavy ve vsích. Májku bylo nutné hlídat celou noc, protože hrozilo, že se jí pokusí zmocnit obyvatelé jiných okolních vesnic, což by znamenalo velkou ostudu. Obecní májka ale nebyla jediná, která je spojována s 1. májem, každý chlapec postavil menší májku také pod okno své milé na důkaz své lásky a oddanosti. Ta mu na oplátku uvila věneček z lučního kvítí.

Stavění máje si dodnes uchovalo svou tradici například v obcích Kobylnice, Hrdlořezy, Kosořice, Luštěnice, Zdětín, Kropáčova Vrutice, Katusice, Kluky, Bakov nad Jizerou, Boreč, Čejetice, Bezno, Dolní Slivno, Niměřice, Velké Všelisy aj. V obci Ptýrov dokonce dodnes májku v noci hlídají místní muži.

S láskou je také spojeno líbání pod rozkvetlou třešňí, které je zvykem mnohem mladším než stavění májky, ale získalo si oblibu. Traduje se, že dívka, která nebude do půlnoci 1. května políbená, do roka „uschne“. Pokud se to některé nepodařilo, musela alespoň obejmout mladý stromek a také ho políbit. (Šottnerová 2009) Dnes se lidé líbají pod jakýmkoliv rozkvetlým stromem.

2.9.2 1. květen – svátek práce

Tradiční byly také prvomájové průvody, které máme dodnes spojeny s minulým režimem. Jejich původ však můžeme hledat již ve druhé polovině 19. století v USA. Svátkem práce se stalo výročí jedné z dělnických demonstrací, konající se 1. května 1866 v Chicagu, která si vyprovokováním střelby vyžádala oběti na životech. (Šottnerová 2009)

V České republice býval svátek práce dnem veselí a zábavy až do komunistického převratu v roce 1948, po vítězném únoru se stal 1. květem politickou propagandou. Lidé byli nuceni účastnit se průvodů a ztotožňovat se s politickými hesly, které hlásaly transparenty. Poslední průvod tohoto typu se konal 1. května 1989.

V současnosti se konají prvomájové průvody jen v několika obcích (Mladá Boleslav, Kosořice, Jizerní Vtelno, Vlkava) a ne vždy jsou pravidelné. Pokaždé jde však o satirické ztvárnění předrevolučních průvodů. Nechybí zde transparenty s hesly, v nichž shledáváme určitou ironii. Můžeme také vidět vlaječky a jiné ozdoby, někdy slyšíme také tradiční projevy. Poté následují zábavné aktivity a veselí trvá celý den.

2.9.3 Den matek (druhá květnová neděle)

Květen není jen měsícem lásky mezi milenci, ale také vyjádřením lásky k člověku, který je nám nejbližší – k mamince. Jedna z tradic, která se nepojí přímo s církví, avšak nutno říct, že žena – matka má i v náboženství silný kult. Panna Marie, bohorodička si v dřívějších dobách získala srdce především lidových vrstev. Snad v každé domácnosti bylo možné nalézt sošku či obrázek Madony s Ježíškem. Lidem bylo bližší žádat o přimluvení u svého syna Marii, než žádat církev.

Den matek jako mezinárodní den známe od počátku 20. století, kdy se z USA postupně rozšířil do Evropy. Jeho cílem je oslava ženy jako matky a její nezastupitelná role ve společnosti. *V naší zemi se začal slavit v roce 1923 zásluhou Alice Masarykové, dcery tehdejšího prezidenta. Ideu také šířila Čs. ochrana matek a dětí, Červený kříž, Sokol, Orel, katolické spolky i některé ženské komise při politických stranách (Šottnerová 2009, s. 61)*

Minulý režim vyzdvihoval spíše Mezinárodní den žen (MDŽ) konající se 8. března a tím Den matek postavil do pozadí. Po roce 1989 se vrací Den matek a tradice s ním spojené. Děti vlastnoručně vyrábí přáníčka a drobné dárky, kterými vyjadřují svou lásku a díky maminkám.

2.10 Červen

Co za den v červnu naprší, to slunce za hodinu vysuší.

První letní měsíc, který obsahuje oslavy mnoha světců. Žádný z nich s sebou ale nepřináší na Mladoboleslavsko zvyky či tradice. Období bylo významné pro naše předky především z hlediska polních prací a obživy. Jedním ze světců, k němuž se lidé modlili je Sv. Medard (8. června), patron sedláků a pastýřů, který chránil úrodu proti silným deštům.

Nejvýznamnějším dnem však byl letní slunovrat. Den, kdy je slunce na obloze nejdéle a otvírá brány letním dnům. Aby mělo slunce stále hodně sil, zapalovaly se tento den ohně. *Pohanská oslava slunovratu byla natolik silná, že odolala snahám církve o její vymícení. Když se jí tedy podařilo nikdy zakázat, církev ji přijala a dala jí nové jméno – Svatojánská noc.*

Název je odvozen od světce Jana Křtitele, jehož výročí narození se v tomto období slaví. (Šottnerová 2009, s. 70)

Letní slunečné dny a blížící se konec školy umožňovaly dětem hraní venku na čerstvém vzduchu. Mezi oblíbené hry dětí patřilo cvrnkání kuliček, tlučení špačků, chytání raků nebo na slepou bábu. S dětmi se pojí jediná červnová tradice na Mladoboleslavsku.

2.10.1 Dětský den

Tradiční oslavy dětí jsou velmi mladou tradicí, která si získává všeobecnou oblibu. První zmínka o podobných oslavách se datuje do 30. let minulého století. *1. června se konala konference, kde byl vůbec poprvé vznesen požadavek na vyhlášení dne oslavujícího děti, který by se slavil po celém světě. V San Francisku se téhož dne konal festival dračích lodí, jichž se zúčastnili čínští sirotci. Shromáždil je čínský generální konzul s myšlenkou věnovat dětem více pozornosti a více pečovat o jejich potřeby, čímž by se měla zabývat celá společnost. Den pro ochranu dětí byl však vyhlášen až v roce 1949 a na počest obou historických událostí bylo ustanoveno datum 1. června, posléze pod názvem Den dětí nebo Mezinárodní den dětí. (Trnková 2016, s. 47)*

Pokud v současné době navštívíme obce Čejetice, Boreč, Bakov nad Jizerou, Krnsko, Vinec, Katusice, Luštěnice Dolní Bousov a mnoho dalších na Mladoboleslavsku při oslavách Dne dětí, můžeme se setkat se spoustou zábavných aktivit, jako jsou soutěže o sladké odměny, projížďky na koních, vystoupení sokolníků, zásah hasičů s prohlídkou hasičského vozu, hudební vystoupení, dětská diskotéka, opékání vuřtů a spousta jiných.

2.11 Červenec, Srpen

Co červenec neuvaří, srpen nedopeče.

Tyto letní měsíce byly velmi chudé na lidové tradice. Lze to přičítat zaměstnanosti lidí na polích, a tedy nebyl čas na zábavu. Pole bylo zdrojem obživy, a proto se vynakládalo velké úsilí vedoucí k co nejvyšší úrodě. Vysokou úrodu si lidé zajišťovali nejen vlastní prací, ale také různými magickými rituály nebo modlitbami ke svým patronům nebo přinášením obětí.

V současné době je toto období spojováno s odpočinkem, dovolenou a prázdninami. V obcích se konají různé slavnosti, jarmarky a poutě. S létem jsou také spojeny sportovní akce např. turnaje v nohejbale, v němž je okres Mladá Boleslav na jedné z nejvyšších úrovní v Čechách. Dále jsou to soutěže dobrovolných hasičů a koncerty rozličných hudebních žánrů.

2.11.1 Žně a dožínky

V létě dozrávalo ovoce a zelenina, sbíraly se byliny a chodilo se na sena. Na stráních děti sbíraly lesní jahody, na mýtinách borůvky, maliny a ostružiny. Včely pilně opylovaly květy a vytvářely med. Na polích zlátko obilí a nastávaly žně, jichž se účastnili všichni obyvatelé vesnic.

Když přišli ženci na pole, smekli a nábožně se pokřizovali. Pak vzali kosy do rukou a udělali s nimi ve vzduchu kříž nad obilím. Kosení přerušovali jen kvůli kratičké svačině a broušení nástrojů. Potřebný brousek nosili v toulci, zhotoveném z kravského rohu. Sekáči neúnavně kosili zralé obilí a ženy za nimi se srpem v rukou dočišťovaly a vázaly. Obilí se kladlo po hrstech na povřísla a vázaly se snopy. (Bestajovský 2008, s. 82)

Někteří obyvatelé obcí na Mladoboleslavsku i v současnosti vlastní menší políčka pro svou potřebu, avšak tento trend rychle klesá. Polní práce tak zůstávají v rukou zaměstnanců zemědělských družstev, jejichž tradice je na Mladoboleslavsku stále živá v obcích Čistá, Krásná Ves, Jizerní Vtelno, Bezno, Luštěnice, Dobrovice, Bukovno, Mečeříž aj.

Když byly žně u konce, slavily se dožínky. Hospodář uspořádal pro své zaměstnance hostinu, pozval muziku a společně se všichni veselili. Za práci dostali

ženci zaplaceno a děvčata na oplátku předala hospodáři veliký věnec uvitý z několika druhů obilí. Předávání doprovodily různými průpovídkami. (Šottnerová 2009)

Během minulého režimu se dožínkové slavnosti staly ukázkou skvělého hospodaření bývalých JZD. Slavnosti sloužily k propagandě a byly jednou z hlavních událostí, kterých se účastnili i vysocí úředníci.

Dnes jsou dožínky spíše soukromého charakteru a týkají se pouze zaměstnanců zemědělských družstev. Přesto však například v obci Skalsko dodnes probíhají dožínkové slavnosti.

2.11.2 Konec prázdnin

Na konci srpna se stává čím dál tradičnější loučení s prázdninami. Nelze ještě přímo hovořit o tradici, protože se vyskytuje nepravidelně, mimo obce Hrušov a Libichov, kde si již získala své místo. Mívá podobný průběh jako dětské dny konající se v období kolem 1. června, konají se soutěže, opékání vuřtů apod. Dětem končí období prázdnin a všechny se již připravují na nadcházející školní rok.

3 ŘEMESLA V PROMĚNÁCH ČASU

Řemesla a obchod stály vždy za ekonomickým rozvojem města či vesnice. Postupně se z jednoduchých řemesel začaly stávat specializované obory zabývající se jednotlivými postupy a na základě toho také vznikaly cechy. *Počet cechů ve městě se měnil, jak rostla specializace řemesel. Na přelomu 16. a 17. století existovalo v Boleslavi celkem 14 cechů: mlynářský, pekařský, ševcovský, sladovnický, kožešnický, zámečnický a ručnickářský, kovářský a kosařský, bednářský a kolářský, koželužský, řeznický, tesařský, zednický a kamenický, truhlářský, provaznický. (Herčík 2013, s. 177)*

V důsledku vniku a rozvoje průmyslu od 18. století, kdy svou činnost zahájily manufaktury a později tedy společnosti s různým zaměřením výroby, postupně cechy zanikaly. *Dobré řemeslo však s nimi nezanklo, svobodný obchod naopak stále vzrůstal a jeho existence, stejně jako existence svobodné pracovní síly, je nezbytnou součástí rozvoje každé moderní ekonomiky dodnes. (Herčík 2013, s. 177)*

3.1 Kovář

Je jedno z nejstarších řemesel, s nimiž se v životě obce můžeme setkat. *Původní kovárny, budované v 18. století, se nacházely na návsi, bývaly obecní, případně panské. Později už vznikaly při hlavních cestách, bylo to bezpečnější, protože kovář pracoval s otevřeným ohněm. Kovárna se vyznačovala nápadným komínem, postaveným nad ohništěm – výhní, kde se tavily kusy železa, z nichž pak kovář zpracovával na kovářské požadované předměty. U výhně bylo dmychadlo, kterým se vháněl vzduch, a kádě s vodou, v nichž se horké výrobky ochlazovaly. (Motlová 2016, str. 169)*

Kovářina byla vždy spojována s koňmi, každý správný kovář koním dobře rozuměl, a aby taky ne, vždyť právě jeho zásluhou si koně mohli vykračovat na nových podkovičkách. Kovář byl velmi respektovanou osobou, protože také dokázal pomoci hospodářským zvířatům od neduhů, lidem zase trhal zuby. (Motlová 2016)

V současnosti se kovářské řemeslo rozdělilo na kovářinu užitkovou a uměleckou. Změnily se technologie a postupy výroby, specializovali se zpracovatelé jednotlivých druhů kovů od zlatníků po oceláře. Nejrozšířenější kovovýroba na Mladoboleslavsku je spjata s výrobou automobilů ve ŠKODA AUTO.

3.2 Mlynář

Mladoboleslavsko je velmi bohaté na vodu, tím pádem je to vhodné místo pro výstavbu mlýnů. Řeka Jizera a její přítoky Čistecký potok, Strenický potok a Klenice, protékající touto oblastí, nabízely výhodné podmínky. Mimo vodní mlýny jsou na Mladoboleslavsku dosud k vidění i mlýny větrné.

Mlynářství patřilo k nejnáročnějším řemeslům. Mlynáři museli rozumět nejen mletí zrna, ale i mechanice a zacházení s vodou, předpokládalo se, že dokáží mlýn vybudovat, opravovat i vyrábět všechny potřebné součástky. Patřili k nejvzdělanějším členům vesnického společenství a přinášeli na venkov mnohé technické novinky. (Motlová 2016, s. 171)

Počátkem 20. století sdružovalo společenstvo mlynářů v tehdejším politickém okrese Mladá Boleslav na dvě desítky mlýnů: Koštířův v Kačově, Menclův v Obodři, mlýn Dražice, Langrův v Horkách, Před ním Kopšův, Dlabačův v Neuberku, mlýn ve Vinci, Vaňkův v Mladé Boleslavi, Rožátov, Javůrkův v Plazích, Hodkův v Pěčicích, Němečkův v Březně, Tichého v Dobrovici, Šťastného v Košátkách, Krejčího v Dolním Cetně, Hýbnerův (později Šťovíčkův a Bečkův) ve Strenicích, Bednářův v Podčejku, Polívkové a Postráneckého v Krnsku, Poláčkův v Žerčicích, krupárnu v Krnsku, Dürichův (Kuchtův) v Borovici a Klášteře. Mnoho ze jmenovaných objektů sice stojí, ale dávno již v provozu není. (Herčík 2013, s. 2016)

Vzhledem k charakteru krajiny byly některé mlýny špatně dostupné, a tak se sedláci a chalupníci z Vrátna a Březovic rozhodli, že nechají postavit ve svém okolí mlýny větrné. Díky dostatečné síle podzimních větrů byly postaveny tři větrné mlýny. První stál na Horce u obce Nosálov, ale bohužel vyhořel. *O volný pozemek se postarala příroda a nyní je tento prostor zalesněný. V lesním porostu je ještě možné spatřit zemní sklep, který patřil ke stavení. (Šolc 2017, s. 111)* Druhý větrný mlýn nalezneme u obce Vrátno. Je nově zrekonstruovaný a rekonstrukce probíhala v souladu s původními plány mlýna. Třetím větrným mlýnem je ten Komošínský severně od Březovic a v současnosti slouží jako zázemí spolku *Liga lesní moudrosti, která sdružuje zájemce o táboření a činnost ve volné přírodě. (Šolc 2017, s. 117)*

Tato bohatá mlynářská tradice se na Mladoboleslavsku bohužel nechovala a nedochovaly se ani některé významné budovy mlýnů, které dříve lidem dobře sloužily.

3.3 Švec a krejčí

Švec, švícko, další řemeslník, který patřil k životu na vesnici. Výroba bot byla velmi náročnou a zdouhovou prací, kožené boty bývaly drahé. Lidé si své boty šetřili a nové si nechávali ušít jen k významným událostem. Vesničtí ševci však boty nešili, šlo spíše o drobné opravy, nové boty si lidé museli nechat ušít ve městech. (Motlová 2016)

S počátkem 20. století přichází pásová výroba Tomáše Bati a již v první polovině tohoto století začala drobné ševce utlačovat. Na Mladoboleslavsku bylo ševcovství zcela vymýceno.

Oproti tomu dodnes živým řemeslem na Mladoboleslavsku je krejčí nebo švadlena. V dřívějších dobách krejčí šili především vesty, kabáty sukně nebo šněrovačky, ostatní prádlo si hospodyňky dokázaly ušít samy.

V 18. století byla na Mladoboleslavsku zavedena první textilní manufaktura v Josefově Dole. Ignác Klinger se na konci 19. století zasloužil o největší rozmach této továrny, a proto jí dodnes lidé znají pod názvem „Klingrovka“, a rozšířil výrobu do Mladé Boleslavi. Svých úspěchů továrna dosahovala až do konce druhé světové války, v tuto dobu továrnu přebírá Mototechna a zřizuje zde sklady náhradních dílů motorových vozidel. Část výroby v Josefově Dole získal podnik TIBA Dvůr Králové, ale ten již dnes nevyrábí, a tak se textilní tradice na Mladoboleslavsku stala minulostí. (Herčík 2013)

Nicméně švadlena či krejčí jako svobodní podnikatele na Mladoboleslavsku resp. v Mladé Boleslavi dodnes úspěšně působí. Lidé čím dál častěji vyhledávají tyto řemeslníky pro ušití šatů k významným událostem, jako jsou svatby, plesy, promoce apod.

3.4 Hrnčír

Další řemeslo, které se dodnes těší všeobecné oblibě, je hrnčír. V historii lidstva představuje hrnčírství nejstarší řemeslnou činnost. Od pravěku si lidé vyráběli hliněné nádoby v domácích podmínkách, postupně se však z domácí výroby zformovalo řemeslo. Místo vlastních keramických nádob si lidé kupovali nové nádobí na vesnických trzích.

Mezi hrnčářskou produkcí patřily nádoby i kachle, truhličky, svícny, mísy, cedníky, koblížníky, různé typy hrnců (sádláky, mléčáky, kvašáky, pucláky aj.), stolní nádobí, pekáče, kropáče, holby, džbány, lahve, konve, formy na pečivo, figurky betlémů a dekorativní plastika. Mistrovským kusem bývalo zhotovení dvouměřičného hrnce a jednoměřičného džbánu. (Motlová 2016, s. 174)

Pokud v současnosti na Mladoboleslavsku navštívíme jarmarky a středověká tržiště, rozhodně nalezneme nejen stánek s dekorativní keramikou. Hrnčíři prodávají také užitkovou keramiku jako hrnečky, hmoždíře, mističky, ale také hrnce nebo obaly na květináče.

3.5 Truhlář

Nejrozšířenějším a nejvyhledávanějším řemeslníkem je v současné době truhlář. Toto řemeslo se původně vyvinulo z tesařství. Odedávna se tito řemeslníci zabývají výrobou nábytku. Vedle truhlářství se z tesařství vyvinulo také kolářství a bednářství.

Truhláři své výrobky zdobili řezbou, malbou a intarziemi. Mistrovským kusem tovaryšů skládajících výuční zkoušky bylo zhotovení truhly nebo stolu. (Motlová 2016, s. 170) Intarzie jsou vzory a obrazce vzniklé skládáním a lepením dýhy s různou strukturou a barvou.

Výtvarná tvořivost venkovských tesařů a truhlářů se nejviditelněji projevila na dřevěných stavbách či dřevěných součástech staveb zděných. Zhotovovali zdobené domovní štíty, lomenice, vstupní brány, dveře, okna i sošky do výklenků na fasádách, boží muka, kapličky, zvonice i kostelíky a jejich dřevěné vybavení. (...)

Za vrchol lidové řezbářské dovednosti se považují perníkářské formy – husaři, vojáci, postavy v dobových oděvech, kohouti, koníci, miminka a symboly lásky. Z pracovních nástrojů byly nejzdobenější ty, které často sloužily jako dar: kolovraty, přeslice a roubíky na vázání obilí. (Motlová 2016, s. 250)

Na Mladoboleslavsku působí nespočet truhlářů, kteří o práci nemají nouzi. Jsou vyhledáváni především pro výrobu nábytku od předsíní přes kuchyně až po ložnice.

4 TRADICE VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ

Výtvarná výchova stejně jako celý školský systém prodělává spousty změn. Mění se cíle, pojetí i náplň. Při pohledu do historie výtvarné výchovy zaznamenáváme přechod od řemeslného kreslení k volnosti projevu a k důrazu na vlastní prožitek z tvorby. Tradice a řemesla jsou studnicí nápadů a inspirace pro výtvarnou výchovu a její přípravu. Lze žákům představovat tradice, s nimiž se dosud nesetkali, nebo známé tradice pojmout netradičním způsobem. Každá lekce inspirovaná tradicemi pak žákům může přinést očekávaný prožitek.

Nejen lidové tradice a řemesla, ale jakýkoliv námět a jeho motivace vyvolávají u žáků představu výtvarného řešení a současně nabízejí i podobu jeho ztvárnění. Ta je dále ovlivněna postoji a individuálními zkušenostmi každého jednotlivého dítěte, jeho výtvarným citěním i dosavadními zkušenostmi. Čím je myšlenka přitažlivější a závažnější, tím snáze vyvolá v očích žáka zřetelnou představu o vlastním výtvarném pojetí úkolu. Je proto nutné, aby si byl učitel tohoto procesu dobře vědom a důsledně zvažoval, jak vyvolat zájem žáků, jak jim obsah námětu a jeho nosnou myšlenku předat a jak ji motivovat. (Roeselová 1995, 2000, s. 15)

4.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV) představuje spolu s Národním programem státní úroveň kurikulárních dokumentů, které jsou v souladu s principy předepsanými v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů (školský zákon).

Rámcový vzdělávací program je závazným dokumentem stanovujícím vzdělávací obsah, tedy očekávané výstupy a učivo, na jehož základě si každá škola vytváří vlastní školní vzdělávací program (ŠVP). Očekávané výstupy pro 1. stupeň základní školy se rozdělují do dvou období, přičemž očekávané výstupy v prvním období nejsou závazné, ale pouze orientační, závazné jsou až očekávané výstupy ve druhém období, které v rámci základní školy představují výstupy na konci 5. ročníku.

Rámcový vzdělávací program dává možnost výběru vzdělávacích postupů, metod, forem výuky a využití podpůrných opatření (na základě individuálních potřeb žáků) při dosahování cílů. Zařazuje průřezová témata a nabízí množství volitelných předmětů, důležitých pro rozvoj individuálních zájmů žáků. Tím vším přispívá Rámcový vzdělávací program k vyšší motivaci žáků, podporuje zájem o učivo a zlepšuje možnosti spolupráce nejen žáků, ale také spolupráci mezi školou, zákonnými zástupci, školským poradenským zařízením a dalšími osobami, které mají podíl na vzdělávání žáka. (RVP ZV 2017)

Rámcový vzdělávací program orientačně rozděluje obsah vzdělávání na devět vzdělávacích oblastí. Jednou z nich je vzdělávací oblast **Umění a kultura**, která je tvořena dvěma vzdělávacími obory a to hudební výchovou a **výtvarnou výchovou**. Mimo zařazení tradice do výtvarné výchovy, se s pojmem tradice a kultura setkáváme také v klíčových kompetencích občanských, ve vzdělávací oblasti Člověk a svět práce nebo průřezovém tématu Multikulturní výchova. (RVP ZV 2017)

4.2 Výtvarná výchova

Výtvarná výchova a hudební výchova, jsou vzdělávací obory, které společně tvoří vzdělávací oblast Umění a kultura. *Vzdělávání v této oblasti přináší umělecké osvojování světa, tj. osvojování s estetickým účinkem. V procesu uměleckého osvojování světa dochází k rozvíjení specifického citění, tvořivosti, vnímavosti jedince k uměleckému dílu a jeho prostřednictvím k sobě samému i k okolnímu světu. Součástí tohoto procesu je hledání a nalézání vazeb mezi druhy umění na základě společných témat, schopnosti vcítit se do kulturních potřeb ostatních lidí a jimi vytvořených hodnot a přistupovat k nim s vědomím osobní účasti. V tvořivých činnostech jsou rozvíjeny schopnosti nonverbálního vyjadřování prostřednictvím tónu a zvuku, linie, bodu, tvaru, barvy, gesta, mimiky atp. (RVP ZV 2017, s. 82)*

Výtvarná výchova preferuje tvořivý přístup k práci s vizuálně obraznými prostředky, čímž dává možnost každému jedinci dosáhnout individuálního prožitku. V současné době nesmíme chápat výtvarnou výchovu jako pouhý přenos reality, ale jako komunikační prostředek. Každý žák by tak měl mít možnost vyjádření vlastní fantazie, citění, vnímání, myšlení, prožívání a představivosti.

4.2.1 Učivo výtvarné výchovy na 1. stupni

ROZVÍJENÍ SMYSLOVÉ CITLIVOSTI:

- **Prvky vizuálně obrazného vyjádření** – linie, tvary, objemy, světlostní a barevné kvality, textury – jejich jednoduché vztahy (podobnost kontrast, rytmus), jejich kombinace a proměny v ploše, objemu a prostoru.
- **Uspořádání objektů do celků** – uspořádání na základě jejich výraznosti, velikosti a vzájemného postavení ve statickém a dynamickém vyjádření.
- **Reflexe a vztahy zrakového vnímání ke vnímání ostatními smysly** – vizuálně obrazná vyjádření podnětů hmatových, sluchových, pohybových, čichových, chuťových a vyjádření vizuálních podnětů prostředky vnímatelnými ostatními smysly.
- **Smyslové účinky vizuálně obrazných vyjádření** – umělecká výtvarná tvorba, fotografie, film, tiskoviny, televize, elektronická média, reklama.

UPLATŇOVÁNÍ SUBJEKTIVITY

- **Prostředky pro vyjádření emocí, pocitů, nálad, představ a osobních zkušeností** – manipulace s objekty, pohyb těla a jeho umístění v prostoru, akční tvar malby a kresby.
- **Typy vizuálně obrazných vyjádření** – jejich rozlišení, výběr a uplatnění – hračky, objekty, ilustrace textů, volná malba, sochařství, plastika, animovaný film, komiks, fotografie, elektronický obraz, reklama.
- **Přístupy k vizuálně obrazným vyjádřením** – hledisko jejich vnímání (vizuální, haptické, statistické, dynamické), hledisko jejich motivace (fantazijní, založené na smyslovém vnímání).

OVĚŘOVÁNÍ KOMUNIKAČNÍCH ÚČINKŮ

- **Osobní postoj v komunikaci** – jeho utváření a zdůvodňování; odlišné interpretace vizuálně obrazných vyjádření (samostatně vytvořených a přejatých) v rámci skupin, v nichž se žák pohybuje; a jejich porovnávání s vlastní interpretací.
- **Komunikační obsah vizuálně obrazných vyjádření** – v komunikaci se spolužáky, rodinnými příslušníky a v rámci skupin, v nichž se žák pohybuje

(ve škole i mimo školy); vysvětlování výsledků tvorby podle svých schopností a zaměření.

- **Proměny komunikačního obsahu** – záměry tvorby a proměny obsahu vlastních vizuálně obrazných vyjádření i děl výtvarného umění. (RVP ZV 2017, s. 89)

4.3 Cíle základního vzdělávání

Základní vzdělávání chápeme jako proces, který vede k dosažení daných cílů. K naplňování vzdělávacích cílů dochází ve všech vzdělávacích oblastech, v rámci výuky jednotlivých předmětů. Výtvarná výchova zaměřená na tradice a řemesla napomáhá dosahovat těchto cílů:

- *umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení;*
- *podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů;*
- *vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci;*
- *rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých;*
- *připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svěbytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a naplňovali své povinnosti;*
- *vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací; rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě;*
- *učit žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný;*
- *vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi;*
- *pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci.* (RVP ZV 2017, s. 8, 9)

Každá vyučovací hodina výtvarné výchovy dává žákům prostor k vlastnímu rozvoji. Učitel předkládá námět, nabízí techniku, ale je pouze na samotných žácích, jaký postoj zaujmou k danému problému a kolik prostoru věnují vlastní fantazii a kreativitě.

Motivace v podobě seznámení s lidovými tradicemi či řemesly, vedou k pochopení vlastní kultury a přináší žákům náměty, pro další osobnostní rozvoj. Během jednotlivých vyučovacích hodin dostávají žáci prostor k vyjádření vlastních myšlenek a názorů, což podporuje kritické myšlení. Žáci také musí komunikovat mezi sebou, a tím je podporována tolerance a ohleduplnost k jiným lidem.

Součástí výtvarné výchovy jsou také skupinové práce, které pomáhají žákům prosazovat se ve skupině a přijímat rozdílné role v rámci skupiny.

Výtvarná výchova inspirovaná lidovými tradicemi předává žákům odkaz minulých generací. Lidové tradice vychází ze života lidí a jejich souznění s přírodou a jejími silami. Pochopení tohoto pouta člověka a přírody vede k naplňování dalších vzdělávacích cílů. V rámci výuky orientované na tradice a řemesla žáci porovnávají způsob života rodin a učí se tolerovat odlišné hodnoty lidí. Co se jednomu zdá běžné, může být pro jiného neobyčejné.

4.4 Klíčové kompetence

Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Jejich výběr a pojetí vychází z hodnot obecně přijímaných ve společnosti a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence jedince přispívají k jeho vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu a k posilování funkcí občanské společnosti. (RVP ZV 2017, s. 10)

Klíčové kompetence a především jejich naplnění je jedním z cílů základního vzdělávání. Každá činnost, která v rámci základního vzdělávání, a tedy i ve výtvarné výchově, probíhá, by měla vést k naplňování všech klíčových kompetencí:

- **Kompetence k učení** se rozvíjí díky nově nabytým znalostem o lidových tradicích a řemeslech, které patří k životu lidí v regionu Mladoboleslavska. Žáci se seznamují o životě předchozích generací, o jejich znalostech přírody a soužití s ní. Další poznatky se týkají

výtvarných technik, kdy se seznamují s novými nebo si rozšiřují znalosti o již známých výtvarných technikách.

- **Kompetence k řešení problémů.** Tvořivost a řešení problémů jdou společně ruku v ruce. Žák pomocí vlastní tvořivosti a kreativity nejlépe dojde k řešení jakéhokoliv problémového úkolu. Výtvarná výchova dává obrovský prostor pro rozvoj dětské tvořivosti a kreativity.
- **Kompetence komunikativní** a komunikace jako taková je nedílnou součástí výtvarné výchovy, a naprosto samozřejmá je komunikace u výtvarných lekcí s námětem tradice a řemesel. Každý žák se zapojuje do diskuse, předává ostatním vlastní názory a myšlenky, seznamuje s vlastními zkušenostmi s tradicemi, zároveň také musí naslouchat a vhodně reagovat na názory druhých. Žák vnímá také pokyny vyučujících, a pokud něčemu nerozumí, vhodně formuluje otázky, jejichž odpovědi žáka dovedou k porozumění. Rozvoj komunikativních kompetencí se uplatňuje také při skupinové práci.
- **Kompetence sociální a personální** a jejich rozvoj je založen především na schopnosti spolupracovat a v rámci spolupráce přijímat svou roli. Během spolupráce se podílí na tvorbě pravidel, které bez problémů dodržuje. Vliv žáka na kvalitu práce je kladný. Díky správnému rozvoji těchto kompetencí vládne při výtvarných lekcích příjemná atmosféra. Žák otevřeně přijímá připomínky, z nichž je schopen se poučit a respektuje ostatní. Pomáhá ostatním, ale také se nestydí sám o pomoc požádat.
- **Kompetence občanské** pomáhají žákovi přijímat a dodržovat určitá pravidla, která vyplývají ze společenského chování. Rozvojem kompetencí je rozvíjena také schopnost vážit si kultury a tradic. Námět tradic a řemesel přímo rozvíjí tyto kompetence. Žák se seznamuje s historickým vývojem tradic a otevřeně k nim přistupuje, uvědomuje si, že tradice jsou kulturním dědictvím a ztotožňuje se s nimi. Výtvarná výchova také pomáhá žákům vytvářet pozitivní postoj k umění a tvořivosti.
- **Kompetence pracovní** přímo souvisí s výtvarnou výchovou a jejich rozvoj je proto velmi důležitý. Žák se učí bezpečně a účinně zacházet

s materiály, nástroji a vybavením. Během výtvarných lekcí dodržuje vymezená pravidla, díky kterým předchází zranění sebe i ostatních. Důležitá je správná příprava na výtvarné lekce, která spočívá v úklidu a přichystání pracovní plochy, kontrole pomůcek a jejich případném doplnění. Po vykonané činnosti je žák zvyklý po sobě uklidit. (RVP ZV 2017)

5 VÝTVARNÉ TECHNIKY

Tato část práce je úzce spjata s výtvarně výchovným procesem. Zabývá se jednotlivými technikami, s nimiž se žáci na prvním stupni základní školy setkávají, a jejichž prostřednictvím tvoří. Z části byly tyto výtvarné techniky využity při tvorbě diplomové práce. Jejich prostřednictvím se žáci také seznámili s tradicí a řemeslem z regionu Mladoboleslava.

5.1 Kresba

Kresba je technikou, která se v životě člověka objevuje již v raném dětství. Způsob, jak se děti mohou vyjádřit dříve, než umí mluvit. Nejprve jde o experimentování s barevnou stopou, rytmem, zaznamenání pohybu ruky. Dítě si postupně uvědomuje spojení tvarů z okolního prostředí a vlastní kresbou. Přichází období kreslení, uvědomělé činnosti zachycující nejen vlastní myšlenky, ale také realitu okolo nás.

V souvislosti s vývojem dětského výtvarného projevu, rozdělujeme i jeho podobu. V první fázi jde o **kresbu z představy**, která je odrazem aktuálních zážitků a zkušeností v životě dítěte. Postupně je kresba **motivovaná skutečností**, kterou ovlivňuje první dojem a zaujetí jakoukoliv věcí, osobou nebo situací. To si pak dítě volí jako námět a zároveň také jako výtvarný problém. **Kresba skutečnosti (studijní)** je dalším stupněm kresby, kde jsou již využívána pravidla perspektivy. Podobu kresby završí **kresba návrhová**, kterou využíváme v hodinách výtvarné výchovy tehdy, když chceme zpracovat námět pro práci s odlišnými materiály. Často se tak stává přípravnou fází pro grafickou tvorbu nebo tvorbu prostorovou, např. práci s keramikou. (Škaloudová, Valešová 2008)

Na základní škole se během vývoje dětské kresby setkáváme s tzv. **krizí dětského výtvarného projevu**, jedná se o období okolo desátého roku života dítěte. V této době dochází ke změně postoje k výtvarným činnostem, ztrácí se spontánní projev. Při vhodné stimulaci dítěte však přímo ke krizi docházet nemusí.

Hlavními vyjadřovacími prostředky jsou bod, linie (čára), plocha, ale také jejich kombinace. Jako další vyjadřovací prostředky můžeme jmenovat dle Škaloudové,

Valešové (2008) barvu papíru, barevnou kresbu, strukturu buď podkladu, nebo samotné kresby a také formát kresby.

Kresbu dále dělíme dle využití kresebných prostředků na:

- **kresbu suchou stopou** – při které se používají taková média, jež zanechají pigmentové stopy, např. tužka, uhel, rudka, pastelka, suchý pastel, křída apod.
- **kresbu mokrou stopou** – kdy jsou využívány různé nástroje, které se namáčí do tuše, mořidla nebo inkoustu. Jsou to různá dřívka, pera, brky, klacíky atd. Dále můžeme zařadit barevný fix.
- **kresbu širokou stopou** – křída, uhel apod.
- **kresba úzkou stopou** – tužka, pastelka, fixy apod.

Mezi netradiční techniky zařazují Škaloudová, Valešová (2008) **rozfoukávání tuše, nitřovou kresbu**, kterou lze zařadit mezi nepravé grafické techniky, dále **kresbu vláknem, zmizíkem, bičem, injekční stříkačkou, litou kresbu, stříkanou kresbu, kresbu škrábaným grafickým materiálem** či **práškem**, kresbu **mýdlem** na sklo. Jako netradiční techniky kresby uvádí také **proškrabávání vrstev** ostrým nástrojem, **kresbu skrytou, vytlačovanou, s krytem**, kresbu **na povrch podložený strukturou**, kresbu **netradičními instrumenty** jako např. hřeben, vidlička, větvičky apod. Řadí sem dále **plastickou kresbu** hustou hmotou vytlačovanou ze sáčku, **vysypávanou kresbu** na podklad s lepidlem, kresbu **do sypké vrstvy** prstem či klacíkem a **kresbu inspirovanou krakeláží**.

5.2 Malba

Malba zpravidla v životě dítěte navazuje na kresbu. Hlavním vyjadřovacím prostředkem je barva. Čím déle se dítě malbě věnuje, získává více zkušeností s barvou a jejími odstíny. Na základní škole se žáci nejčastěji setkávají s barvami vodovými a temperovými, ale také s barvami na textil, sklo apod. Vedle barev žáci při malbě využívají nástroje, jako je papír, štětce, paleta pro míchání barev někdy také plátno.

Akvarel je na základní škole jedna z nejrozšířenějších malířských technik díky své dostupnosti. Kromě běloby používá všechny barvy palety. Při mísení vodových nebo spíše anilinových barev s vodou dochází k zesvětlování barev a při překrývání

získávají žáci nové odstíny, nicméně pro žáky základních škol je tato činnost obtížná. Více se zde využívají kulaté štětce, a malba probíhá na vlhký podklad. Malba na suchý podklad vyžaduje větší zkušenosti.

Použití temperových barev je velmi variabilní, lze z nich namíchat velké množství tónů a odstínů. Barvy se vzájemně kryjí, a proto je lze vrstvit. Při práci s temperovými barvami klademe důraz na výběr štětců, v tomto případě používáme převážně štětce ploché.

Méně tradičnější techniky jsou malba na textil, sklo nebo keramiku. Využívají se zde speciální barvy, které jsou určeny přímo pro daný materiál. Jako netradiční techniky můžeme jmenovat malbu vaječnou temperou, medovými barvami nebo také máslem.

5.3 Grafika

Grafika obohacuje výtvarnou zkušenost dětí, kdy mohou hledat různé otisky, stopy rozličných materiálů, vytváření vlastních nástrojů apod. Tyto hry a experimenty se velmi často využívají během přípravných technik a rozvíjí dětskou orientaci v ploše a prostoru. Obecně grafiku dělíme na původní, reprodukční, volnou a užitou.

Během grafické tvorby jsou využívány grafické nástroje jako rydla, hladítka, špachtle apod. Pokud nejsou vhodné materiální podmínky pro grafickou tvorbu a chybí grafický lis, přistupuje se k ručnímu tisku, který však není tak kvalitní a postup ručního tisku bývá mnohdy velmi zdlouhavý.

Pro grafickou tvorbu je důležitý výběr vhodných barev a papíru. V podmínkách základních škol se nejčastěji setkáváme s tiskem na křídový papír a využitím olejových barev. Jako další grafické materiály využíváme tiskové desky z různých materiálů jako např. linoleum, hliník, v podmínkách základních škol také polystyren.

Dle Škaloudové, Valešové (2008) dělíme grafické techniky následovně:

- **Tisk z výšky** – tisknou se pouze místa vyvýšená, ostatní místa jsou vyryta. Barva se na vyvýšená místa nanáší válečkem. Do této skupiny řadíme linoryt, dřevoryt nebo dřevořez. Pro využití ve výtvarné výchově volíme:
  - **tisk z papírové šablony, vystřihovánky,**
  - **tisk z muchláže,**

- **tisk z lepenky,**
- **papírořez,**
- **sádroryt, plastelínoryt,**
- **otisky předmětů,**
- **tisk z reliéfní kresby nebo koláže** (vrstvená matrice)
- **Tisk z hloubky** je založen na vytváření vrypů do připravené matrice, do nichž se zatírá barva. Ostatní plochy jsou očištěny. Na matrici se pokládá vlhký papír, který při tlaku lisu z rýh barvu vytáhne. Patří sem suchá jehla, mědiryt, oceloryt, mezzotinta a lepty. Pro základní školy je možné využití **papírorytu** pouze v případě, že jsou dostatečně materiálně vybaveny.
- **Tisk z plochy** je nejmladší grafickou technikou, ale jeho vývoj je velmi dynamický. Tisk vychází z jedné roviny a je založen na odpuzování mastnoty a vody. Řadíme sem litografii a ofset.
- **Průtisk**
  - **Sítotisk (serigrafie)** – třením se na síto roztahuje barva a protisknou se místa, která nejsou vykrytá šablonou. Využívají se speciální barvy, Škaloudová, Valešová (2008, s. 21) uvádí, že pro využití na základní škole lze také využít škrobovou hmotu obarvenou temperami, plakátovými barvami nebo Remacolorem.
- **Nepravé grafické techniky** – nejedná se o umělecké výtvarné techniky, ale spíše o techniky snadno využitelné na základních školách. Nemusí se přímo vytvářet otisky, ale každá z technik nese určité prvky grafiky.
  - **koláž** – papírová, textilní, z frotáže, z muchláže, rozsunutí tvarů, dekoláž, roláž, proláž
  - **frotáž**
  - **gumotisk** (vymývání klovatiny)
  - **vosková rezerva**
  - **rezerváž zmizíkem**
  - **technika smývané tuše**
  - **benzinový papír**
  - **fotogram**
  - **xerografie**

- počítačová grafika
- monotypie (lze také zařadit do oboru malby)
- protisk
- mramorování (benzinový papír)

5.4 Prostorová tvorba

Prostorová tvorba přináší do výtvarné výchovy třetí rozměr, a proto jí nelze nahradit. *Při seznamování se s vlastnostmi různých materiálů hrají nezastupitelnou roli výtvarné materiálové hry. Vedou žáka k poznávání vlastností materiálů nebo prostorových prvků. Dítě spontánně objevuje, jak je modelovat nebo tvarovat, destruovat, formovat.*

K jednoduchým materiálovým hrám (i hmatovým a prožitkovým) a modelování či tvarování podle představy se později může připojit i modelování motivované skutečností či prostorové kompoziční etudy. (Pošarová 2012, s. 6)

Ve školní prostorové tvorbě se dle Pošarové (2012) setkáváme s několika postupy:

- **Modelování** – je způsob práce, kdy se požadovaného tvaru dosáhne přidáváním tvárného materiálu jako je sochařská či keramická hlína. Konečné práce jsou buď reliéfem, nebo volnou plastikou. V základním školství lze využívat i jiné materiály např. modelínu, skartovaný papír nebo papírovou hmotou.
- **Skulptivní postup** – u tohoto postupu je odebírána hmota z bloku připraveného materiálu, kterým může být pórobeton, polystyren, ale také kůra, mýdlo a sádrový blok. Skulptivní postup bývá pro žáky větší výzvou, protože je zde riziko nenávratného zásahu, s nímž je následně potřeba dále pracovat, což vyžaduje větší kázeň a soustředění.
- **Tvarování** – přináší prožitek z vnímání vlastností zpracovávaného materiálu. Výsledný objekt či reliéf vychází právě z těchto vlastností. Typickými materiály jsou papír, plech, folie, drát, motouz, odpadový materiál. Tvořivé myšlení může přinášet nové nápady na zpracování nejrůznějších druhů materiálů, mezi které patří mačkání, trhání, tvarování horkým vzduchem apod.

- **Konstruování** – lepením, zářezy, provazováním, drátky, a jiným spojováním, tak lze vytvářet prostorové objekty. Tento postup se nazývá konstruování a ve výtvarné výchově vede žáky k pochopení kompozičních zákonitostí. Vhodným materiálem jsou papírové krabičky, špejle, brčka, dřevo, kov, přírodniny, ale také odpadový materiál. U konstruování je nutná vícehledovost, proto je třeba během tvorby odstupovat od objektu a objektem otáčet.
- **Netradiční postupy** – jsou spojeny s rozvojem společnosti a vnáší do výtvarné výchovy nové možnosti. Čím dál častěji zařazujeme objektovou a akční tvorbu s cílem vtáhnout žáka a zapůsobit na jeho mysl a fantazii. S prostředím pracuje například **land art**, kdy sice dochází k přetváření přírody, ale v naprostém souladu s ní. Tyto nové postupy mohou přinášet spousty metodických obtíží jako nepřipravenost žáků, náročnější přípravu aj., ale pokud chceme žáky motivovat, je toto nejsnazší cesta.

6 SOUBOR METODICKÝCH LISTŮ S NÁMĚTEM TRADICE

Metodický list č. 1

Jak jsme pouštěli draka.

Cílová skupina:

5. ročník, skupinová práce

Časová dotace:

2 vyučovací hodiny = 90 minut

Cíle:

Žák rozeznává základní geometrické plošné i prostorové útvary.

Žák vědomě volí nástroje a zkonstruuje draka dle popisu pracovního postupu.

Klíčové kompetence (viz kapitola 4.4):

Kompetence občanská.

Kompetence sociální a personální.

Kompetence pracovní.

Výtvarný problém:

Práce s návodem, dodržení technického postupu za účelem sestrojít draka, který bude skutečně létat.

Výtvarná technika:

Prostorová tvorba – konstrukce + kresba.

Pomůcky:

Ochranný oděv, balicí papír, 2 dřevěné tyčky (90 a 60 cm), lepidlo, provázek, krepový papír, izolepa, pastelky, fixy, nůžky, 30 cm pravítka, pouštěcí šňůra.

Obr. 1: Papírový drak, žákyně 5. ročníku

Motivace:

Úryvek z knihy Bylo nás pět, který vypráví o tom, jak si chlapeci nechali vyrobit draka od Jakuba, který se stará u Bejvalů o koně. Úryvek popisuje pracovní postup a následně samotné pouštění draka. (viz příloha č. 1)

Průběh:

- Na začátku hodiny proběhne četba motivačního příběhu a následuje krátká diskuse o pouštění draků, z čeho se dnes draci vyrábí apod.
- Žáci si připraví pracovní místo a pomůcky.
- Nejdříve si žáci zhotoví kostru draka. Dřevěné tyčky se přeloží přes sebe a pomocí provázku se spojí do tvaru kříže, kdy přeložení musí být v polovině kratší tyčky a ve třetině delší tyčky, což si před spojením žáci změří a označí.
- Aby se kostra více zpevnila, spojí žáci všechny konce tyček provázkem, tím se také vytvoří tvar draka – čtyřúhelník.
- Tvar hotové kostry žáci obkreslí na balicí papír a přidají přesah 5 cm z každé strany. Na balicí papír poté nakreslí obličej draka, aby je mohl z výšky pozorovat.
- Kostru znovu položí na balicí papír, ten přehnou přes obvodový provázek po všech stranách a přilepí. Pro zajištění ještě použijí izolepu k fixaci.
- Stejně jako žáci tvořili kříž z dřevěných tyček, vytvoří si následně kříž z provázků. Delší provázek bude dlouhý 110 cm a kratší 80 cm. Konce kříže z provázku se pak připevní k jednotlivým koncům dřevěného kříže na lícové straně draka.
- V místě spoje obou provázků se připevní pouštěcí šňůra.
- Nakonec žáci přivážou drakovi ocas asi 3 m dlouhý, který ozdobí mašlemi z krepového papíru. Z něj lze také vyrobit vlasy a jiné ozdoby na draka.

Metodické poznámky:

Při zpevnění kostry draka je potřeba provázek řádně kolem každé tyčky utáhnout, ale zároveň nesmí být příliš napnutý, aby se nedeformoval tvar kříže.

Spojení provázků do kříže probíhá tak, že spoj se nachází přesně v polovině kratšího provázku. U delšího provázku lze s uzlíkem pohybovat, aby měl drak požadovanou rovnováhu.

Varianty:

Balicí papír, který tvoří plášť draka, lze nahradit hedvábným papírem nebo větší igelitovou taškou.

Na plášti nemusí být nakreslen obličej draka, ale lze využít i jiné výtvarné techniky např. dripping apod.

S menšími žáky lze také vyrobit draka, kterého nelze následně pouštět, ale slouží především k dekoraci, a to draka malého vystřiženého z papíru, kříž může být vyroben ze špejlí.

Metodický list č. 2

Sluníčko zapadá za hory, pasáči pečou brambory...

Cílová skupina:

3. – 5. ročník

Časová dotace:

2 vyučovací hodiny = 90 minut

Cíle:

Žák nachází tvořivé řešení kompozice pomocí otisků bramborových tiskátek.

Žák si osvojuje základní dovednosti práce s různými nástroji.

Klíčové kompetence (viz kapitola 4.4):

Kompetence řešení problémů.

Kompetence občanská.

Kompetence pracovní.

Výtvarný problém:

Sestavení obrazů z jednotlivých prvků, umístění motivu do formátu, využití brambor k jiným účelům než jídlu.

Výtvarná technika:

Grafická tvorba – otisky tiskátek z brambor, textilní tvorba.

Pomůcky:

Ochranný oděv, brambory, vykrajovátka na cukroví, malý nůž, barvy na textil, štětec, světlé triko, pečící papír, žehlička, ochranný igelit na lavici hadřík, karton.

Motivace:

Motivační rozhovor – „Děti, už jste někdy pracovaly s razítky? Ano? Odkud se ta razítka vzala? Z obchodu? Tak to já vám povím o době, kdy žádná razítka v obchodech neprodávali. V té době děti chodily pást domácí zvířata, třeba husy, kozy a ovce, starší děti pásly i krávy. Když byla dětem zima, rozdělaly si ohníček a ve žhavém uhlí si

Obr. 2: Textilní tvorba, žáci 5. ročníku

opékaly brambory, to byla velká pochoutka. Brambory se ale daly také snadno opracovat a mohla se z nich vytvářet právě razítka. Chcete si to také vyzkoušet a naučit se k tomu říkadlo?“

Sluníčko zapadá za hory,

pasáčci pečou brambory.

Sluníčko zapadá za kostel,

pasáčci lezou na postel.

Průběh:

- Na začátku první hodiny proběhne motivační rozhovor (viz výše).
- Následně si žáci připraví pracovní prostor (igelit na lavici, pracovní pomůcky, ochranný oděv).
- Nejprve proběhne příprava tiskátek, žáci si omyjí brambory, které nožem rozříznou napůl. Do rovné plochy brambory se zasune vykrajovátko na cukroví dle výběru. Okolí vykrajovátko se ořízne nožem tak, aby se nůž dostal až ke stěně vykrajovátko, které se následně odstraní. Vyvýšená část brambory ve tvaru vykrajovátko tvoří tisknoucí plochu.
- Žáci si rozprostřou svá trika na lavici a dovnitř vloží karton, aby se barva neprotiskla na obě strany. Je potřeba rozvrhnout, která část trika bude potištěna, aby otisky byly při následném nošení dobře viditelné.
- Během druhé vyučovací hodiny žáci nanášejí štětcem barvy na tiskátka, která následně otisknou na připravená trika. Dle vlastní fantazie skládají z jednotlivých prvků obrazy.
- Pokud mají žáci hotovo, uklízí si svá místa. Barvy je třeba nechat zaschnout a po zaschnutí několik minut přežehlovat přes pečící papír.

Metodické poznámky:

Tiskátek si žáci mohou vyrobit, kolik chtějí i během doby, kdy zasychá barva na triku, vzhledem k manipulaci s nožem ale výroba probíhá pouze pod dohledem vyučujícího.

Některé brambory mohou být mokřejší, proto je dobré před nanesením barvy bramboru osušit hadříkem.

Použity byly barvy na textil, je třeba dbát zvýšené pozornosti, aby si žáci neušpinili své oděvy, náhradní oděv je nutností.

Na začátku hodiny proběhne také poučení o bezpečnosti chování při manipulaci s některými nástroji jako je nůž a vykrajovátko.

Varianty:

Tiskátka mohou být vyrobena z jiných materiálů, např. ze stočeného provázku nalepeného na kartonové podložce.

Vzhledem k inspiraci řemesly (krejčí) lze otisky provádět na kousky látky, z nichž mohou žáci v následujících hodinách šít např. potahy na polštářky nebo jen obšít jako kapesníček.

Metodický list č. 3

Večerní strašení

Cílová skupina:

5. ročník

Časová dotace:

2 vyučovací hodiny = 90 minut

Cíle:

Žák si osvojuje schopnost výtvarného vyjádření, hodnotit a zdůvodnit vlastní výtvarné pojetí výtvarné výpovědi.

Klíčové kompetence (viz kapitola 4.4):

Kompetence občanská.

Kompetence pracovní.

Výtvarný problém:

Dekoratивní řešení plochy, využití různých prvků v tvorbě.

Výtvarná technika:

Koláž, malba

Pomůcky:

Čtvrťka formátu A3, čtvrťka formátu A4, temperové barvy, štětce, kelímek na vodu, lepidlo, provázek, obvazy, barevné papíry, ochranný oděv, ochranný igelit na lavici.

Motivace:

Motivační rozhovor o Halloweenu, jak vznikl tento svátek, kde se slaví, odkud k nám přišel. Typické barvy Halloweenu jsou černá a oranžová barva, které by měly také dominovat následné práci.

Průběh:

- Na začátku první hodiny proběhne motivační rozhovor (viz výše).
- Žáci si připraví pracovní místo a vytvoří podklad pro koláž. Po obvodu čtvrťky A3 nanesou žáci silnou vrstvu tmavě modré temperové barvy a následně ji

Obr. 3: Koláž, žákyně 5. ročníku

mokrým štětcem roztírají doprostřed plochy, vznikne tak podklad, který působí tajemně.

- Během zasychání barvy na podkladu si žáci připraví pomůcky k vytvoření koláže s námětem Halloween – provázky na pavučinu, čtvrtku A4 na malbu dýně, barevný papír na vystřížení netopýrů, kočky a dalších dle fantazie.
- Pavučina: nastříhané provázky nalepí žáci na čtvrtku ve tvaru pavučiny. Nejprve paprskovitě šest provázků a následně mezi jednotlivé paprsky kolmo další provázky. Pokud by pavučina byla v rohu čtvrtky, nalepí žáci paprskovitě pouze tři provázky.
- Malba dýně: žáci si tužkou nakreslí obrys dýně na čtvrtku A4, stačil by také formát A5, a dýni vystříhnou. Vystřížený prvek natrou oranžovou temperou a po zaschnutí domalují černým fixem obličej, jako kdyby byla dýně vyřezávaná.
- Netopýr, kočka aj.: na barevné papíry (černý a oranžový) si žáci nakreslí tužkou obrysy netopýrů, kočky a jiných dle vlastní fantazie, které z barevných papírů vystříhnou.
- Z připravených prvků sestavují po zaschnutí barvy podkladu různé motivy, které přilepí lepidlem.
- Během druhé vyučovací hodiny žáci popisují svou koláž a vysvětlí jednotlivé prvky.
- Nakonec proběhne úklid pracovního místa a učebny.

Metodické poznámky:

Je možné také hodnotit, zda jsou některé práce podobné, v čem se liší apod.

Popis koláže je dobrovolný, pokud někdo nechce komentovat svou práci, nemusí.

Varianty:

Místo vlastní výroby prvků lze také použít letáky, noviny a jiné obrázky pro doplnění koláže.

Metodický list č. 4

Svět (král, ježek)

Cílová skupina:

2. ročník

Časová dotace:

1 vyučovací hodina = 45 minut

Cíle:

Žák má pozitivní vztah ke kulturním hodnotám současnosti i minulosti.

Žák si osvojí metodu konstrukce a rozvíjí prostorové vnímání.

Klíčové kompetence (viz kapitola 4.4):

Kompetence občanská.

Kompetence pracovní.

Kompetence komunikativní.

Výtvarný problém:

Prostorová dekorace z přírodnin.

Výtvarná technika:

Konstruování

Pomůcky:

Jablko, špejle, tenká červená stuha, sušené ovoce, větvičky jehličnanu nebo zimostrázu, párátko, barevné papíry, fixy, lepidlo.

Motivace:

Motivační rozhovor o dárcích, které nosí Mikuláš – čokoládové postavy, sladkosti, ovoce. Návrat do minulosti, mikulášské trhy, ozdoby ze sušeného ovoce např. čert, zahrádka, nebo ozdoby z těsta a fotografické ukázky těchto ozdob.

Průběh:

- Na začátku vyučování proběhne motivační rozhovor (viz výše).

Obr. 4: Svět, žákyně 2. ročníku

- Žáci si rozdělí špejli na třetiny a fixem na ně nakreslí proužky, následně je zapíchnou do jablka tak, aby tvořily nohy a jablko na nich stabilně stálo.
- Střed jablka obmotají červenou stuhou, kterou k jablku přilepí.
- Dalším krokem je příprava jednotlivých párátek, na párátko žáci napíchají sušené ovoce, na kolečka vystřižené barevné papíry a ze stužky vytvořené mašličky.
- Párátka nakonec paprskovitě vbodnou do vrchní poloviny jablka. Mezi tato párátko zapíchnou několik větviček jehličnanu a zimostrázu.

Metodické poznámky:

Při práci s jehličnanem lze očekávat nepořádek okolo lavice, na závěr hodiny je třeba kontrola uklizeného pracovního místa.

Varianty:

Místo jablka lze zvolit větší bramboru nebo polystyrenovou kouli natřenou zelenou nebo červenou temperou.

Metodický list č. 5

Pour feliciter

Cílová skupina:

5. ročník

Časová dotace:

1 vyučovací hodina = 45 minut

Cíle:

Žák se chová tak, aby neohrožoval zdraví své ani ostatních.

Žák kreativně řeší motiv přání.

Klíčové kompetence (viz kapitola 4.4):

Kompetence občanská.

Kompetence pracovní.

Kompetence sociální a personální.

Výtvarný problém:

Kontrast tmavé a světlé linie, negativu a pozitivu a hledání oku příjemných tvarů pro dokreslení.

Výtvarná technika:

Nitřová kresba Savem.

Pomůcky:

Barevné čtvrtky (tmavší barvy), Savo, provázek, štětec, plastový tácek, nádobka na Savo, zlatý a stříbrný fix, nůžky, gumové rukavice, ochranný oděv, ochranný igelit na lavici.

Motivace:

Motivační rozhovor – „Mate rádi přání? K jaké příležitosti můžete dostat různá přání?“
Diskuse na toto téma a záměrné navedení na přání k novému roku, význam písmen PF.

Průběh:

- Na začátku hodiny proběhne motivační rozhovor (viz výše).

Obr. 5: Přání, žákyně 5. ročníku

- Žáci si pečlivě připraví pracovní místo, obléknou si ochranné pláště nebo jiné ochranné oblečení, pracovat budou v ochranných rukavicích.
- Na jednom z předních stolů si vyučující připraví nádobku se Savem, provázek, plastový tácek a štětec pro aplikaci Sava na provázek.
- Žáci si připraví barevné čtvrtky, každý může mít libovolný formát, který si žáci upraví dle vlastního uvážení tak, aby bylo vzniklé přání otvírací.
- Jednotlivě přichází k přední lavici, kde pod dozorem vyučujícího nanáší Savo na provázek. Provázek naaranžují na polovinu připraveného přání tak, aby byla část provázku mimo čtvrtku. Následně druhou polovinu čtvrtky přiklopí a drží dostatečně pevně. Provázek vytáhnou a položí na lavici, aby Savo mohlo působit.
- Po několika minutách se objeví různé tvary, které kopírovaly pohyb provázku při vytažení. Tyto tvary slouží k dalšímu zkoumání a případnému dokreslení a dopsání novoročního přání.
- Žáci dokreslují tvary zlatým a stříbrným fixem.

Metodické poznámky:

Nutnost dbát zvýšené pozornosti při práci s chemikálií. Žáci musí přistupovat jednotlivě, používat ochranné prvky a pracovat dle pokynů

Varianty:

Nitřovou kresbu lze provádět také provázkem natřeným barvou, jedná se nepravou grafickou techniku, jelikož vzniká otisk.

Metodický list č. 6

Slyšte, slyšte, maškary přichází!

Cílová skupina:

4. ročník

Časová dotace:

3 vyučovací hodiny = 135 minut

Cíle:

Žák má pozitivní vztah ke kulturním hodnotám minulosti a zná současnou podobu masopustu v obci.

Žák využívá odpadový papír pro další zpracování a vytvoření masky.

Klíčové kompetence (viz kapitola 4.4):

Kompetence občanská.

Kompetence pracovní.

Výtvarný problém:

Vytvoření tvaru masky a řešení jeho povrchu malbou.

Výtvarná technika:

Kašírování, malba.

Pomůcky:

Nafukovací balonek, lepidlo Herkules, novinový papír, rolička od toaletního papíru, nůžky, lepicí páska, zavařovací sklenice, temperové barvy, štětec, kelímek na vodu, nádobka na lepidlo, doplňky k ozdobení masek (vata, flitry, kousky látky apod.).

Motivace:

Křížovka, jejíž tajenkou je slovo MASOPUST. Slova, která do tajenky vkládají, jsou typické masky, které se na masopustu vždy objevovaly. Po vylúštění křížovky proběhne její rozbor a diskuse na téma masopust.

Průběh:

- Na začátku první hodiny proběhne vylúštění křížovky a diskuse (viz výše).

Obr. 6: Maska, žák 4. ročníku

- Žáci si nejprve připraví jádro z nafouknutého balonku. Z jedné strany paprskovitě nastříhají roličku od toaletního papíru asi 1 cm do hloubky. Paprsky ohnou a lepicí páskou připevní roličku k nafouknutému balonku. Takto připravené jádro vloží do zavařovací sklenice, tu využijí jako stojánek.
- Během druhé hodiny na polovinu balonku nanesou lepidlo a novinový papír tak, aby vznikla souvislá vrstva, to opakují alespoň pětkrát. Poté nechají povrch zaschnout.
- Po zaschnutí lepidla se balonek propíchne a je vytvořen základ pro masku. Žáci vystřihnou otvory pro oči a ústa, následně masku natrou barvami.
- Nakonec dle libosti masku ozdobí.
- Na konci vyučování proběhne důkladný úklid pracovního místa.

Metodické poznámky:

Jelikož je zde možnost, že se žáci budou lepidla dotýkat rukama, je potřeba zjistit, zda se u některých žáků neobjevuje alergická reakce. Předcházet tomuto problému lze s využitím ochranných rukavic při práci.

Část hodiny lze využít k vytvoření průvodu v maskách.

Metodický list č. 7

Jaro se probouzí

Cílová skupina:

1. – 4. ročník

Časová dotace:

3 vyučovací hodiny = 135 minut

Cíle:

Žák chápe význam jednotlivých řemesel.

Žák pracuje s náčiním a zpracovává keramickou hlinu do různých podob.

Klíčové kompetence (viz kapitola 4.4):

Kompetence občanská.

Kompetence pracovní.

Kompetence komunikativní.

Výtvarný problém:

Motiv zvířátka vytvořen dle návrhové kresby.

Výtvarná technika:

Kresba, modelování.

Pomůcky:

Papír A5, tužka, keramická hlína, podložky na lavici, špachtle, dřívka, glazura, štětec.

Motivace:

Vyprávění a rozhovor o hrnčířské tvorbě. Co vše hrnčíř umí vyrobit, jak výroba probíhá, zhlédnutí videa dostupného na YouTube – Cesta džbánu pode Džbánem (hrnčíř Duchek). Diskuse o řemeslech, která žáci znají a která mají dodnes význam.

Průběh:

- Na začátku první hodiny proběhne zhlédnutí motivačního videa a diskuse (viz výše).

Obr. 7: Keramická tvorba, žák 2. ročníku

- Každý žák si připraví na lavici podložku a na podložku část keramické hlíny, kterou rukama dobře zpracuje.
- Po zpracování hlíny začnou žáci modelovat motiv zvířátka dle návrhové kresby.
- Keramickou hlínu je před vypálením potřeba nechat řádně vyschnout. Pokud není k dispozici vlastní keramická pec, lze se domluvit s jinou školou vlastníí pec nebo s domem dětí a mládeže. Připravené výrobky se převezou k vypálení a následně zpět ke glazuře.
- Po vypálení žáci objekty potřou glazurou a nechají znovu vypálit.

Metodické poznámky:

Při práci s keramickou hlínou je třeba dbát na čistotu pracovního místa a vhodné pracovní oblečení.

Zvýšenou pozornost si vyžaduje zasychání práce, někdy vyžaduje zvlhčení mlžením.

Varianty:

Náměty se mohou lišit dle potřeby, seznámení s novým materiálem může probíhat také formou výtvarné hry.

Metodický list č. 8

Pálení Jidáše

Mimoškolní aktivita

Cílová skupina:

žáci prvního stupně základní školy

Cíle:

Jedinec se podílí na tvorbě a podpoře tradic v obci a stává se součástí akce.

Klíčové kompetence (viz kapitola 4.4):

Kompetence občanská.

Kompetence sociální a personální.

Kompetence komunikativní.

Výtvarný problém:

Využití vytvořeného objektu k tradiční události pálení Jidáše.

Výtvarná technika:

Akční tvorba

Pomůcky:

Staré oděvy, seno, karton, papíry, provázek, dřevěné latě, hranice, podpal.

Motivace:

Pálení Jidáše je tradiční aktivita, která následuje po řehtání. Na Velký pátek děti vytvoří postavu Jidáše, objíždí s ní obec a řehtají. Večer Jidáše připevní na bidlo nad hranicí a po setmění hranici zapálí.

Průběh:

- Nejprve si děti připraví veškeré pomůcky potřebné k výrobě Jidáše.
- Ze dřevěných latí vytvoří kříž, který svážou provázkem.
- Na kříž navléknou staré oděvy, které vycpou senem, starým novinovým papírem apod., tak, aby vytvarovaly postavu.

Obr. 8: Postava Jidáše, skupinová práce, děti 6 – 12 let

- Volné konce oděvů se zavážou provázkem, aby obsah nevypadával ven.
- Během řehtání většinou děti postavu Jidáše vozí na kárce nebo ji nosí.
- Po řehtání požádají někoho z dospělých o upevnění postavy na bidlo nad hranicí, kterou během dne vytvořily.
- Vrcholem celé akce je podpálení hranice, kdy shoří i vytvořená postava Jidáše.

Metodické poznámky:

Při podpalování hranice je nutný dozor dospělé osoby, vzhledem k manipulaci s otevřeným ohněm na volném prostranství je třeba aktivitu předem hlásit hasičskému sboru.

Metodický list č. 9

Tradiční kraslice netradičně

Cílová skupina:

5. ročník

Časová dotace:

1 vyučovací hodina = 45 minut

Cíle:

Žák zná různé způsoby zdobení kraslic a jejich význam.

Klíčové kompetence (viz kapitola 4.4):

Kompetence občanská.

Kompetence pracovní.

Kompetence sociální a personální.

Výtvarný problém:

Netradiční dekorativní řešení povrchu vajíček.

Výtvarná technika:

Mramorování lakem na nehty.

Pomůcky:

Velká nádoba, voda, laky na nehty, vyfouknutá vajíčka, špejle, plastelína, stužky.

Motivace dle Šottnerové (2009, s. 221):

Asociace ke slovu Velikonoce: Žáci sedí v kruhu a předávají si vajíčko a přitom říkají: „*Kutálej se, vajíčko, kutálej, co patří k Velikonocům, povídej.*“ Co všechno se dětem vybaví v mysli při slově „Velikonoce“ (např. vajíčko, výroba kraslic, setí obilí do květináčů, řezání vrbových proutků, pečení beránek a mazanců,...), to řeknou.

Průběh:

- Na začátku hodiny proběhne motivační hra (viz výše).
- Žáci si připraví pracovní plochu, kam položí nádobu, do níž napustí vodu tak, aby se do ní ponořilo celé vajíčko.

Obr. 9: Kraslice, žák 5. ročníku

- Na hladinu vody nakapou různobarevné laky na nehty a špejlí barvy promíchají.
- Vajíčko upevní na špejli a modelínou zafixují, aby vajíčko neupadlo.
- Opatrně vajíčko ponoří do vody tak, aby se barevné laky ulpěly na povrchu vajíčka.
- Než laky na povrchu vajíčka zaschnou, je potřeba vajíčko na špejli zapíchnout do připraveného bloku plastelíny nebo polystyrenu.
- Z vajíček a špejlí nakonec vytvoří zápich do květináče. Vajíčko upevní na špejli a doplní stuhami.
- Během zasychání laků vytváří žáci další kraslice. Po vytvoření poslední kraslice uklidí pracovní plochu.

Metodické poznámky:

Složení některých laků na nehty neumožňuje tento druh aplikace. Je potřeba nejprve laky vyzkoušet a využívat pouze ty, s nimiž lze pracovat.

Pro ochranu zdraví žáků je dobré při práci využívat ochranné rukavice.

Varianty:

Z kraslic lze vytvářet i jiné výrobky, například dekorace na věnce nebo kraslicový mobil.

Metodický list č. 10

Stavění májky

Cílová skupina:

5. ročník, skupinová práce

Časová dotace:

2 vyučovací hodiny = 90 minut

Cíle:

Žák vytváří různé druhy konstrukcí a pracuje s možnostmi roliček od toaletního papíru.

Žák zná význam stavění májky v obci.

Klíčové kompetence (viz kapitola 4.4):

Kompetence občanská.

Kompetence pracovní.

Kompetence sociální a personální.

Výtvarný problém:

Stavba májky z běžně dostupných materiálů.

Výtvarná technika:

Konstruování z roliček od toaletního papíru.

Pomůcky:

Roličky od toaletního papíru, tavná pistole nebo papírová lepicí páska, krepový papír, provázek nebo vlna, štětce, temperové barvy, voda, noviny nebo letáky, nůžky.

Motivace:

Pojďte, kluci, k nám,

postavil jsem máj.

Májku krásnou zelenou,

květinami zdobenou,

Obr. 10: Májka, skupinová práce, žáci 5. ročníku

pod okno pro Aničku,

kterou nosím v srdíčku. (Šottnerová 2009, s. 167)

Na říkadlo navazuje rozbor básně, jak májka vypadá, komu je postavena a proč, ve kterých obcích v okolí se májky staví a jaký mají význam apod.

Průběh:

- Na začátku hodiny proběhne učení říkadla a jeho rozbor, také diskuse o májkách (viz výše).
- Žáci se rozdělí do skupin maximálně po pěti, poté si připraví pracovní plochu, roličky od toaletního papíru, štětec, vodu, temperové barvy a noviny nebo letáky.
- Následně natrou roličky od toaletního papíru temperovými barvami nahnědo, zeleně natrou 8 roliček. Barva by neměla být příliš naředěná vodou, aby dobře kryla a rychleji zasychala.
- Po natření roličky skládají na novinový papír nebo letáky, aby barva usychala, a mezitím si sklídí pracovní místo a připraví krepový papír, nůžky a provázek nebo vlnu.
- Z hnědých roliček zkonstruují žáci věž, co nejvyšší, ale také dostatečně stabilní. Jednotlivé roličky upevňují tavnou pistolí nebo papírovou lepicí páskou, kterou ale musí následně znovu přetřít temperovými barvami.
- Zelené roličky navléknou na provázek jako korále a svážou do kruhu. Ten pomocí provázku připevní na věž – kmen májky.
- Takto připravenou májku dozdobí proužky krepového papíru a krepovými květinami.
- Aby mohla májka zdobit třídu, lze jí upevnit do kbelíku s pískem.

Metodické poznámky:

Při práci s tavnou pistolí je třeba dbát zvýšené pozornosti, snadno se žáci mohou popálit.

Při práci s papírovou lepicí páskou hrozí, že výsledná májka bude nestabilní, protože páska může povolít.

Metodický list č. 11

Sak na ryby, pytle na raky...

Cílová skupina:

4. – 5. ročník

Časová dotace:

2 vyučovací hodiny = 90 minut

Cíle:

Žák citlivě kombinuje barvy a dbá na čistotu vypracování.

Žák porovnává činnosti z minulosti s činnostmi dnešních dětí.

Klíčové kompetence (viz kapitola 4.4):

Kompetence občanská.

Kompetence pracovní.

Kompetence sociální a personální.

Výtvarný problém:

Zvětšení části obrázku, tak aby navazovala na další část.

Výtvarná technika:

Malba

Pomůcky:

Obraz Raci Josefa Lady dostupného na www.artbohemia.cz, čtvrtka A4, temperové barvy, štětec, voda, ochranný igelit na lavici.

Motivace:

Motivační rozhovor o potocích, čistotě vody a o racích.

V dřívějších dobách bývala voda v potocích mnohem čistší než dnes, a tak to bylo vhodné prostředí pro život raků. Raci byli součástí naší přírody a děti v letních měsících chodily raky lovit. Většinou je vracely zpět do vody, byla to jen taková hra. Postupem času docházelo ke znečišťování vody, určitě jste si všimli, že potoky ve vašem okolí jsou znečišťovány, víte kdo, a jak je znečišťuje?

Obr. 11: Malba, žáci 4. a 5. ročníku

Průběh:

- Na začátku hodiny proběhne motivační rozhovor (viz výše).
- Žáci si připraví pracovní plochu, ochranný igelit na lavici, temperové barvy a ostatní pomůcky.
- Nejprve žákům vyučující ukáže celý obrázek Josefa Lady a následně ho rozstříhá na tolik dílů, kolik je žáků ve třídě.
- Každý ze žáků si vylosuje jednu část obrázku, kterou musí přenést na čtvertku formátu A4.
- Během malby žáci komunikují tak, aby obrázek jednoho žáka co nejvíce navazoval na obrázky ostatních žáků.
- Po dokončení nechají žáci své práce uschnout a mezi tím si uklidí pracovní místo.
- Nakonec žáci pokládají své práce k sobě tak, aby na sebe navazovaly, a komentují návaznost tvarů i barev, kde nastaly chyby v komunikaci apod.

Metodické poznámky:

V obrazu Raci od Josefa Lady jsou výrazné černé kontury, žáci mohou použít temperu, ale také černou tuš.

Při samotné práci je ve třídě větší hluk, je třeba upozornit na to ostatní vyučující.

Varianty:

Pro starší žáky nemusí být obrázek rozstříhán na obdélníky, ale na různé tvary, kde následně pracují i s poměrem stran formátu, na nějž zvětšený obrázek malují.

ZÁVĚR

Tradice a lidová tvořivost byly vždy mými zálibami, a na základě toho jsem si vybrala tuto oblast jako téma diplomové práce. Žáci na základních školách se v rámci výuky často setkávají pouze s těmi nejvýznamnějšími svátky roku, jako jsou Vánoce a Velikonoce, ale někdy bývají opomíjeny i ty nejběžnější činnosti, které se dodnes uchovaly. Nejen lidové tradice a zvyky, ale také řemesla a každodenní rituály byly tradiční součástí lidských životů v obcích na Mladoboleslavsku.

Cílem mé práce bylo zmapovat tradice a řemesla v regionu Mladoboleslavska a nabídnout je jako námět a inspiraci výtvarných lekcí, právě v této lokalitě. Mapování proběhlo formou dotazníkového šetření a studiem literatury. Výstupy dotazníkového šetření a informací získaných studiem literatury jsou zapracovány do první části diplomové práce s návazností na jednotlivé tradice v průběhu školního roku.

Tento cíl se podařilo naplnit a všechny výtvarné lekce byly ověřeny ve školní praxi nebo při mimoškolních aktivitách se skupinou dětí školního věku. Jednotlivé metodické listy jsou řazeny tak, aby odpovídaly průběhu školního roku. Každý z metodických listů obsahuje cíle jednotlivých lekcí, k nimž by měly směřovat, klíčové kompetence rozvíjené ve výtvarných lekcích, metodické poznámky vyznačované při jejich realizaci a některé metodické listy nabízí možné varianty či obměny námětů a postupů.

Diplomová práce poukazuje také na provázanost obsahu práce a Rámcového vzdělávacího programu, kde je kladen důraz na rozvoj klíčových kompetencí. V první části práce stručně popisuje tento rozvoj ve výtvarných lekcích s námětem lidových tradic a řemesel. První část diplomové práce také popisuje jednotlivé výtvarné techniky, s nimiž se žáci na prvním stupni základní školy setkávají, a které byly využity v druhé části práce.

Věřím, že tato diplomová práce může inspirovat některé učitele k intenzivnějšímu zařazování výtvarných lekcí s námětem lidových tradic, zvyků a řemesel do výtvarné výchovy. Samotní žáci mohou být součástí těchto tradičních aktivit, jelikož jsou to tradice udržované v okolí jejich bydlišť. Díky tomu by se u žáků mohla zvýšit přirozená touha po tvořivosti.

Seznam použitých zdrojů:

BESTAJOVSKÝ, M., 2008. *Velká kniha lidových obyčejů a nápadů pro šikovné ruce*. 2. soubor. vyd. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-1974-7.

Charita Česká republika, Tříkrálová sbírka [online]. [vid. 25. 3. 2018]. Dostupné z: <http://www.trikralovasbirka.cz/o-sbirce/>

HERČÍK, K., 2013. *Čtení o Mladé Boleslavi*. 3. rozš. vyd. Mladá Boleslav: Kultura města Mladá Boleslav. ISBN 978-80-260-4993-7.

KOLEKTIV, AUTORŮ., 2017. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Aktualizováno 15. 9. 2017 [vid. 20. 2. 2018]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/43792/>

MOTLOVÁ, M., 2016. *Průvodce lidovou kulturou*. 1. vyd. Praha: Universum. ISBN 978-80-242-5370-1.

POLÁČEK, K., 2014. *Bylo nás pět*. dotisk 6. vyd. Praha: Albatros. ISBN 978-80-00-03069-2.

POŠAROVÁ, M. 2012. *Výtvarné vyjadřování 3 (prostorová tvorba)*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372837-3.

ROESELVÁ, V., 1995, 2000. *Námět ve výtvarné výchově*. upravené vyd. Praha: Sarah. ISBN 80-902267-4-4.

ŠKALOUDOVÁ, L., VALEŠOVÁ, H., 2008a. *Úvod do didaktiky grafiky*. 2. dopl. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-420-7.

ŠKALOUDOVÁ, L., VALEŠOVÁ, H., 2008b. *Úvod do didaktiky kresby*. 2. dopl. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-421-4.

ŠOLC, V., 2017. *Mlýny na Strenickém potoce*. Turnov: vlastní náklad autora. ISBN 978-80-270-2069-0.

ŠOTTNEROVÁ, D., 2009. *Lidové tradice*. 1. vyd. Olomouc: Rubico. ISBN 978-80-7346-096-9.

TRNKOVÁ, K., 2016. *České zvyky a tradice*. 1. vyd. Praha: STUDIO trnka. ISBN 978-80-87678-46-6.

VONDRUŠKA, V., 1991. *Církevní rok a lidové obyčeje*. 1. vyd. České Budějovice: DONA. ISBN 80 85463-03-2.

Seznam příloh

- Příloha č. 1:** Úryvek z knihy *Bylo nás pět*, příloha k metodickému listu č. 1.
- Příloha č. 2:** Papírový drak, práce žákyně 5. ročníku, rozměry: 60 x 90 cm.
- Příloha č. 3:** Textilní tvorba, práce žákyně 3. ročníku, rozměry: 38 x 58 cm.
- Příloha č. 4:** Textilní tvorba, práce žákyně 5. ročníku, rozměry: 40 x 60 cm.
- Příloha č. 5:** Textilní tvorba, práce žáka 4. ročníku, rozměry: 40 x 60 cm.
- Příloha č. 6:** Vytvořená bramborová tiskátka použitá v praxi dle metodického listu č. 2.
- Příloha č. 7:** Koláž, práce žáka 5. ročníku, formát: A3.
- Příloha č. 8:** Koláž, práce žákyně 5. ročníku, formát: A3.
- Příloha č. 9:** Koláž, práce žáka 5. ročníku, formát: A3.
- Příloha č. 10:** Svět, prostorová tvorba žákyně 2. ročníku, rozměry: 15 x 20 x 15 cm.
- Příloha č. 11:** Novoroční přání, práce žáka 5. ročníku, formát: A4.
- Příloha č. 12:** Novoroční přání, práce žákyně 5. ročníku, formát: A4.
- Příloha č. 13:** Novoroční přání, práce žáka 5. ročníku, formát: A4.
- Příloha č. 14:** Novoroční přání, práce žákyně 5. ročníku, formát: A4.
- Příloha č. 15:** Ukázka vyplněné křížovky, příloha k metodickému listu č. 6.
- Příloha č. 16:** Masky, kašírování, práce žákyně 4. ročníku, rozměry: 21 x 25 x 9 cm.
- Příloha č. 17:** Masky, kašírování, práce žáka 4. ročníku, rozměry: 20 x 27 x 8 cm.
- Příloha č. 18:** Návrhová kresba a práce žákyně 4. ročníku, rozměry: 10 x 10 x 8 cm.
- Příloha č. 19:** Návrhová kresba a práce žáka 2. ročníku, rozměry: 10 x 8 x 6 cm.
- Příloha č. 20:** Návrhová kresba a práce žákyně 3. ročníku, rozměry: 4 x 6 x 7 cm.
- Příloha č. 21:** Jidáš, skupinová práce dětí 6 – 12 let, rozměry: 100 x 70 x 30 cm.
- Příloha č. 22:** Fotodokumentace tradičního průvodu dětí s jednou z postav Jidáše.
- Příloha č. 23:** Fotodokumentace pověšení jedné z postav Jidáše na bidlo nad hranicí.
- Příloha č. 24:** Fotodokumentace hořící hranice a pálení Jidášů.

Příloha č. 25: Fotodokumentace jedné z postav Jidáše na hořící hranici.

Příloha č. 26: Kraslice, mramorování, práce žákyně 5. ročníku.

Příloha č. 27: Kraslice, mramorování, práce žákyně 5. ročníku.

Příloha č. 28: Májka, skupinová práce žáků 5. ročníku, rozměry: 30 x 180 x 30 cm.

Příloha č. 29: Malba, práce žáka 5. ročníku, formát: A4.

Příloha č. 30: Malba, práce žáka 4. ročníku, formát: A4.

Příloha č. 31: Malba, práce žáka 5. ročníku, formát: A4.

Příloha č. 32: Malba, práce žáka 4. ročníku, formát: A4.

Příloha č. 33: Malba, práce žáka 5. ročníku, formát: A4.

Příloha č. 34: Malba, práce žákyně 5. ročníku, formát: A4.

Přílohy 1 – 21, 26 – 34: autor – Denisa Červinková

Přílohy 22 – 25: autor – Jan Bobek

Přílohy

Příloha č. 1

Tak my pouštíme draky, což jest správný sport a draky nám vyrábí Jakub od Bejvalů, on to nejlépe umí. My čekáme, až Jakub koně odkšíruje, poklidí ve stáji a všechno udělá, potom ho moříme: „Jakube, udělejte nám draka.“ On se mračí jako bubák a mluví mrzutým hlasem: „Jděte mi pryč, haranti, já nemám na vás myšlení,“ ale my nepřestáváme mořit a on praví hlubokým hlasem: „Tak aby byl svatý pokoj.“ Potom se vám posadí na špalek, co se štípá dříví, a pustí se do toho a my stojíme kolem a díváme se, jak to dělá. Nejdříve vyrobí ze dřeva lajsničku, aby byla rovná a hladká, a na tu lajsničku zrovna doprostřed připevní rákosku a tu rákosku ohne, aby byla jako luk, a oba konce přiváže provázkem na dolním konci lajsničky. A do té lajsničky udělá dvě d'ovírky, kterými protáhne motouzek, a tak udělá kostru draka. A pak zkouší, jestli to dělá rovnováhu. Když to dělá rovnováhu, tak řekne: „To bysme měli.“ Ta kostra se pak polepí papírem. Při práci Jakub moc řečí nenadělá, jenom chvílemi praví: „Podej to,“ nebo: „Podej ono,“ a my víme, co mu máme podat, jestli nůžky nebo papír nebo hrnek s lepidlem nebo co. Přičemž nesmíme ani slovíčko promluvit, jinak by nám s tím seknut, on nemá rád řeči. Jenom když je to hotovo, tak se smíme radovat slovy: „Jéjej!“ A draku připevní z každé strany strapečky, aby to mělo ještě větší rovnováhu, a pak nastříhá z barevných papírů mašličky a my z nich pleteme ocas. A na konci ocasu se dá taky strapec, to rovněž skrz to, aby to mělo rovnováhu. Jelikož když nemá drak rovnováhu, tak sebou trhá jako jankovitý kůň a udělá ve vzduchu několik prudkých kotrmelců a zabodne se do měkkoty. A nikdo s ním nic nesvede. Ale drak musí mít také oči a vousy, namalované červenou barvou a to dělá Éda Kemlink, ten to nejlépe dovede. Pročež se na nás drak shůry kouká, jestli ho správně pouštíme, a on se kolébá sem a tam, podle toho, jaký je vítr. A my přitom sedíme na mezičce a povídáme si řeči. A někdy posíláme draku psaníčka s optáním, jaké je to nahoře, a ta psaníčka navlékáme na šňůru a vítr je pohání pořád výš a výš, až jsou docela nahoře a tam zůstanou.

(Karel Poláček 2014, s. 52, 53)

Úryvek z knihy *Bylo nás pět*, příloha k metodickému listu č. 1.

Příloha č. 2

Papírový drak, práce žákyně 5. ročníku, rozměry: 60 x 90 cm.

Příloha č. 3

Textilní tvorba, práce žákyně 3. ročníku, rozměry: 38 x 58 cm.

Příloha č. 4

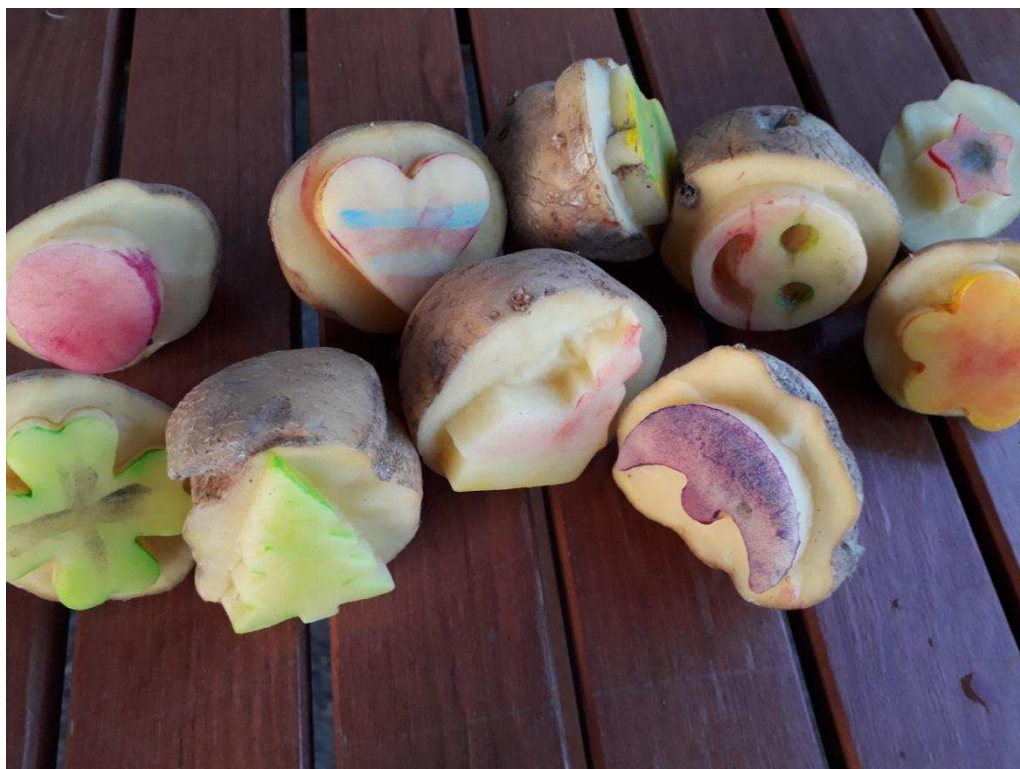
Textilní tvorba, práce žákyně 5. ročníku, rozměry: 40 x 60 cm.

Příloha č. 5

Textilní tvorba, práce žáka 4. ročníku, rozměry: 40 x 60 cm.

Příloha č. 6

Vytvořená bramborová tiskátka použitá v praxi dle metodického listu č. 2.

Příloha č. 7

Koláž, práce žáka 5. ročníku, formát: A3.

Příloha č. 8

Koláž, práce žákyně 5. ročníku, formát: A3.

Příloha č. 9

Koláž, práce žáka 5. ročníku, formát: A3.

Příloha č. 10

Svět, prostorová tvorba žákyně 2. ročníku, rozměry: 15 x 20 x 15 cm.

Příloha č. 11

Novoroční přání, práce žáka 5. ročníku, formát: A4.

Příloha č. 12

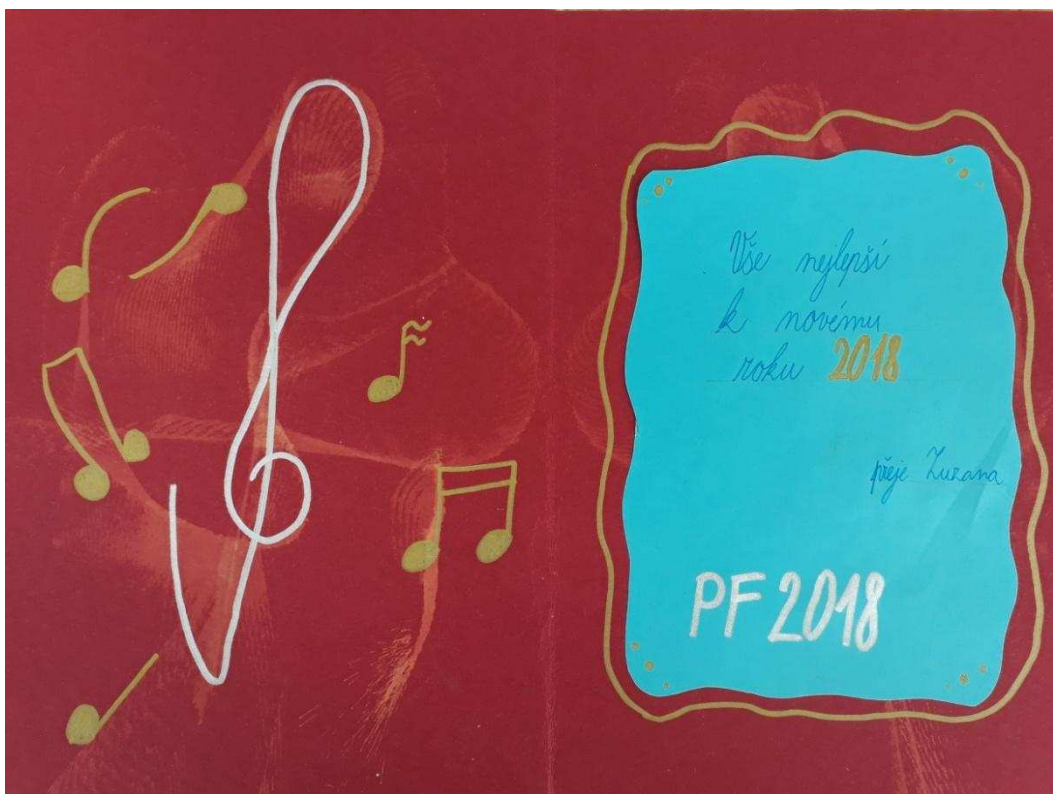
Novoroční přání, práce žákyně 5. ročníku, formát: A4.

Příloha č. 13

Novoroční přání, práce žáka 5. ročníku, formát: A4.

Příloha č. 14

Novoroční přání, práce žákyně 5. ročníku, formát: A4.

Příloha č. 15

			1.	M	E	D	V	Ě	D
2.	B	Á	B	A					
			3.	S	M	R	T		
		4.	K	O	B	Y	L	A	
		5.	O	P	I	C	E		
		6.	T	U	R	E	K		
7.	N	E	V	Ě	S	T	A		
8.			K	A	T				

1. Zvíře, které mlsá med.
2. Hanlivě babička.
3. Antonymum života.
4. Samice od koně, vyjmenované slovo.
5. Zvíře, které má rádo banány.
6. Obyvatel Turecka.
7. Ženich a ...
8. Ten, kdo popravuje.

Ukázka vyplněné křížovky, příloha k metodickému listu č. 6

Příloha č. 16

Maska, kašírování, práce žákyně 4. ročníku, rozměry: 21 x 25 x 9 cm.

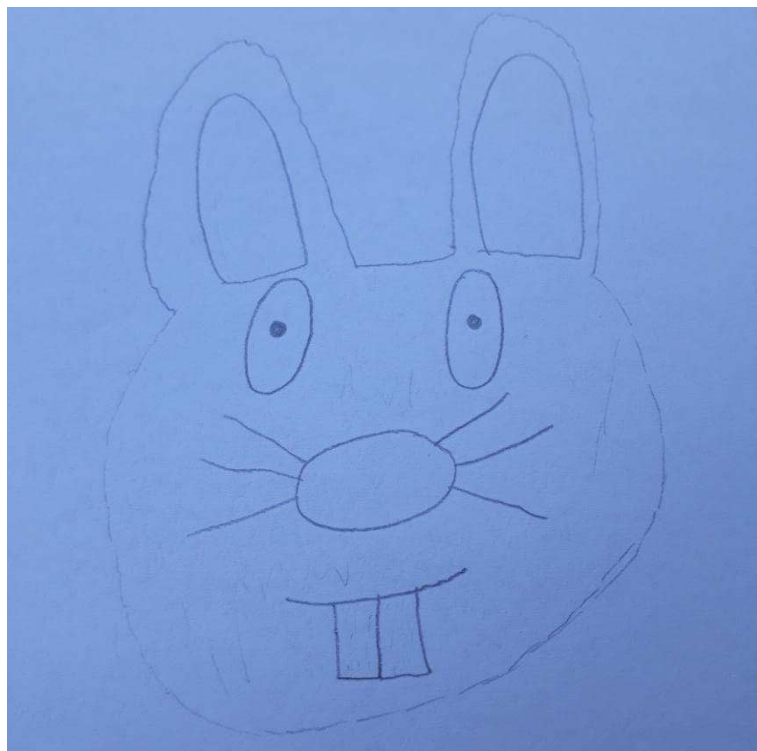
Příloha č. 17

Maska, kašírování, práce žáka 4. ročníku, rozměry: 20 x 27 x 8 cm.

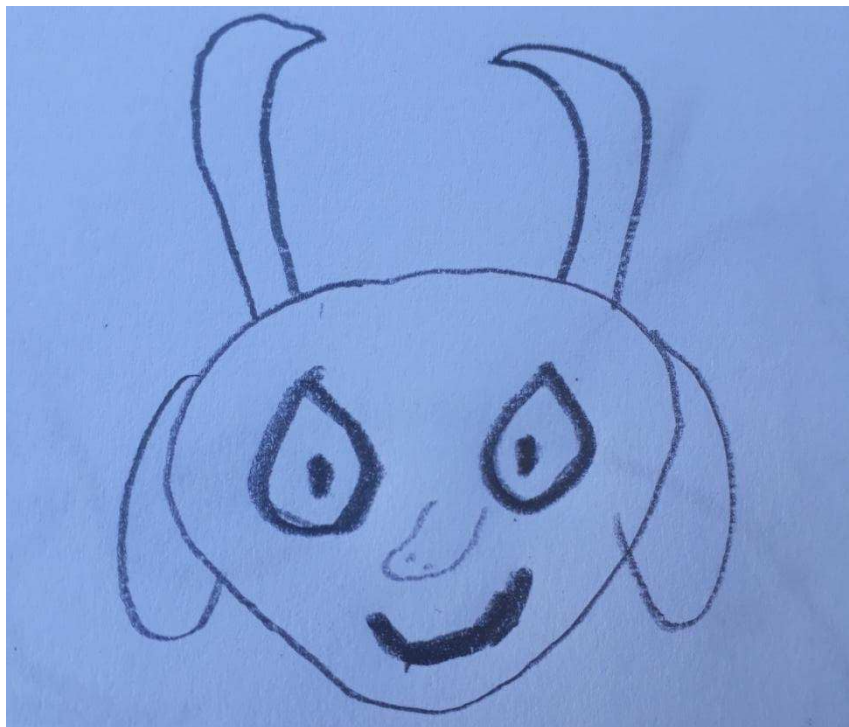

Příloha č. 18

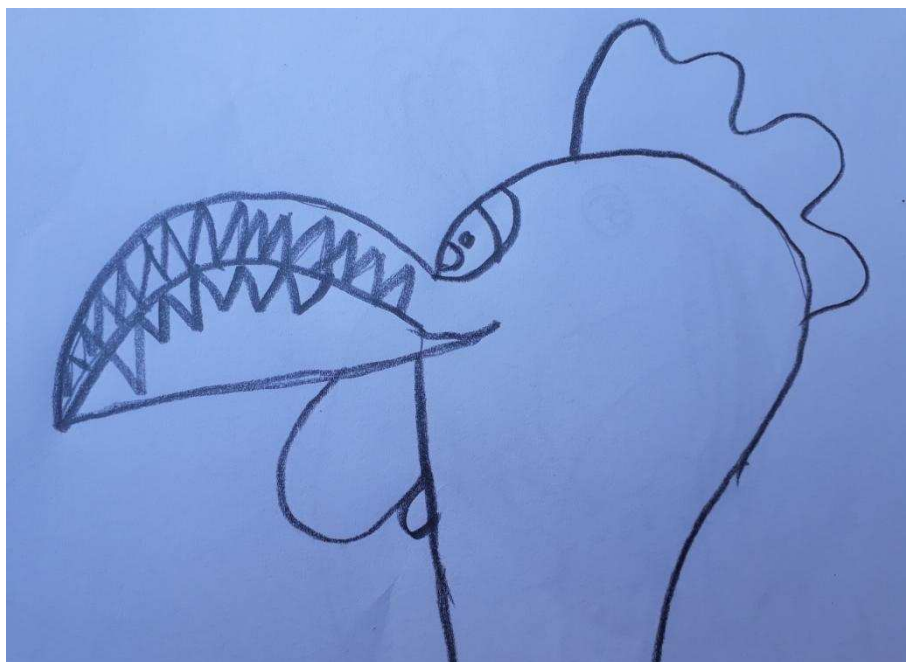
Návrhová kresba a keramická práce žákyně 4. ročníku, rozměry: 10 x 10 x 8 cm.

Příloha č. 19

Návrhová kresba a keramická práce žáka 2. ročníku, rozměry: 10 x 8 x 6 cm.

Příloha č. 20

Návrhová kresba a práce žákyně 3. ročníku, rozměry: 4 x 6 x 7 cm.

Příloha č. 21

Jidáš – jedna z postav, skupinová práce dětí 6 – 12 let, rozměry: 100 x 70 x 30 cm.

Příloha č. 22

Fotodokumentace tradičního průvodu dětí s jednou z postav Jidáše.

Příloha č. 23

Fotodokumentace pověšení jedné z postav Jidáše na bidlo nad hranicí.

Příloha č. 24

Fotodokumentace hořící hranice a pálení Jidášů.

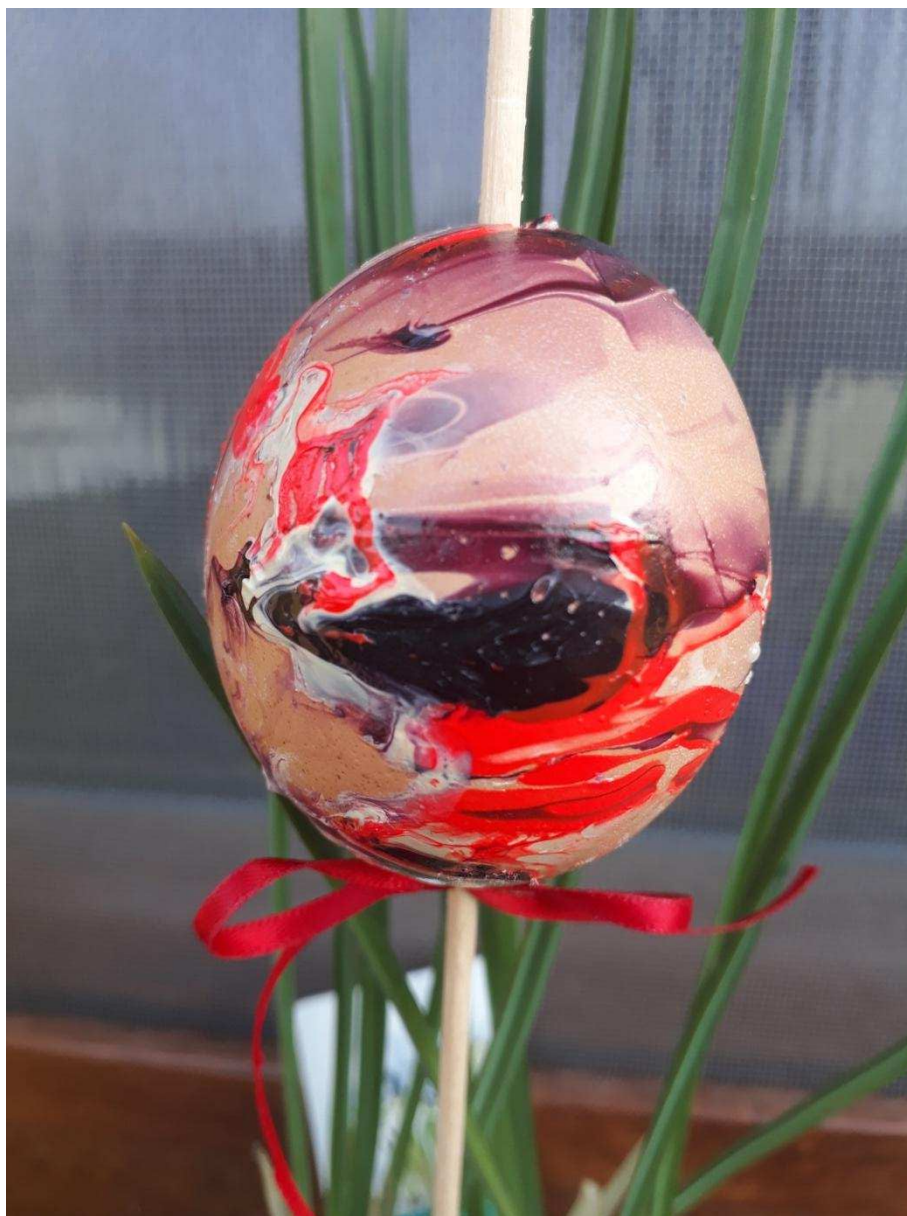

Příloha č. 25

Fotodokumentace jedné z postav Jidáše na hořící hranici.

Příloha č. 26

Kraslice, mramorování, práce žákyně 5. ročníku.

Příloha č. 27

Kraslice, mramorování, práce žákyně 5. ročníku.

Příloha č. 28

Májka, skupinová práce žáků 5. ročníku, rozměry: 30 x 180 x 30 cm.

Příloha č. 29

Malba, práce žáka 5. ročníku, formát: A4.

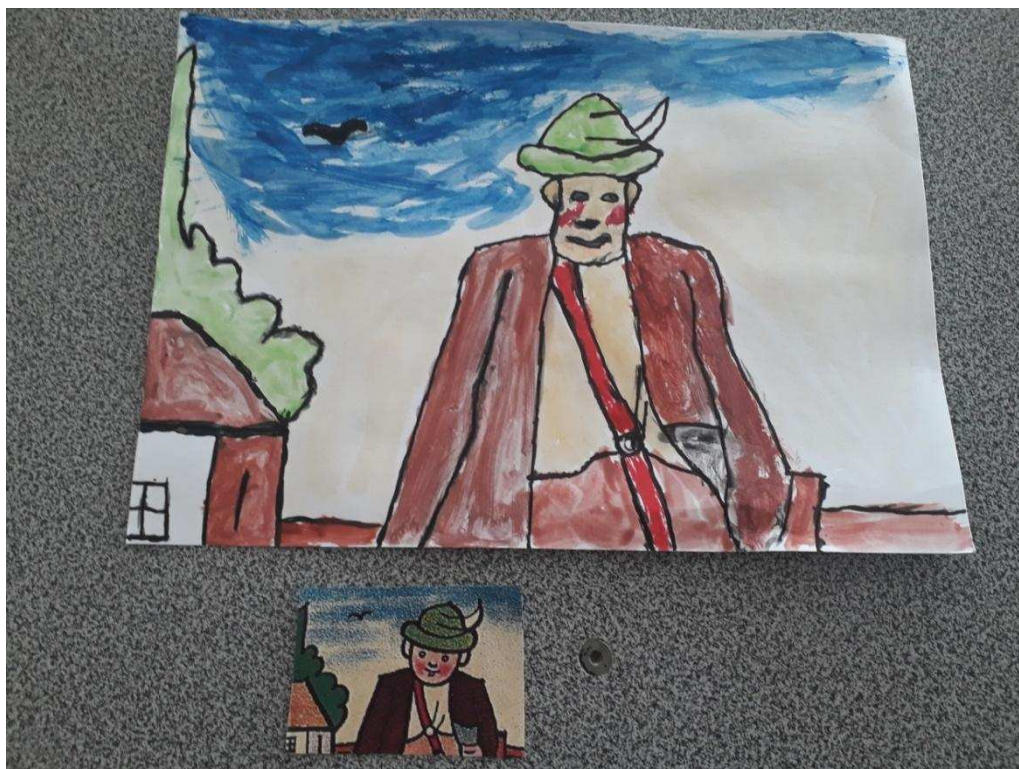
Příloha č. 30

Malba, práce žáka 4. ročníku, formát: A4.

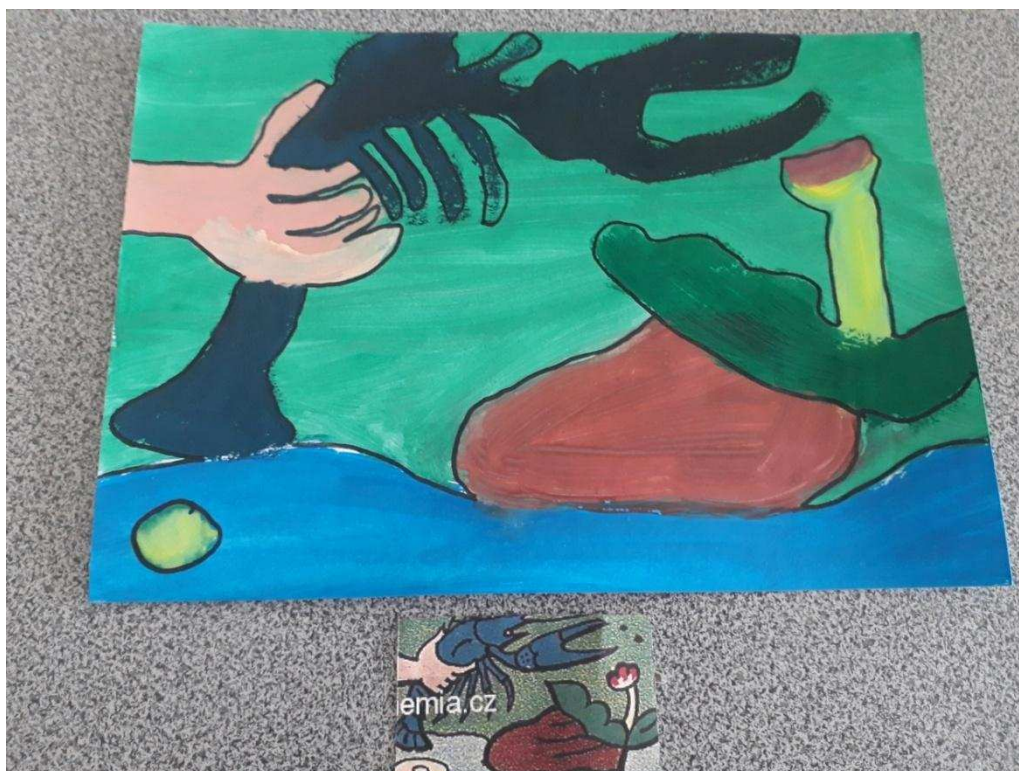

Příloha č. 31

Malba, práce žáka 5. ročníku, formát: A4.

Příloha č. 32

Malba, práce žáka 4. ročníku, formát: A4.

Příloha č. 33

Malba, práce žáka 5. ročníku, formát: A4.

Příloha č. 34

Malba, práce žákyně 5. ročníku, formát: A4.